

خیر پنجاں پانیاں دی

(کاؤنگرہ)

ہور تخلیقات:

شیشا جھوٹھ بولدا ہے (کاؤنگرہ، ۱۹۷۸-۱۹۹۲-۲۰۰۴)

ہردھنڈ اپنڈ میرا ہے (غزل سنگرہ، ۱۹۸۵-۲۰۰۶)

بول مٹی دیا بایا (کاؤنگرہ، ۱۹۹۲-۱۹۹۹-۲۰۰۲-۲۰۰۸)

اگن کتھا (کاؤنگرہ، ۲۰۰۰-۲۰۰۴)

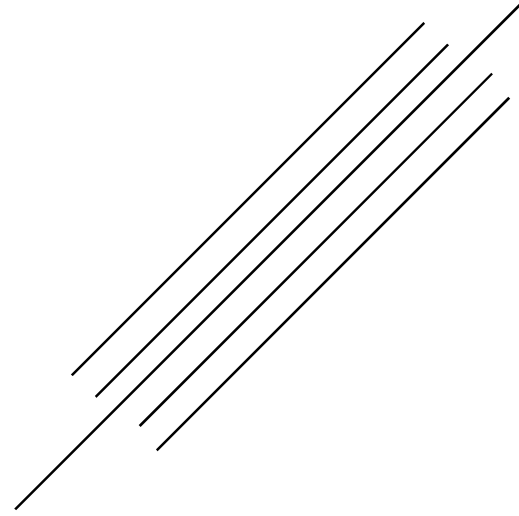
کیمرے دی اکھ بولدی (سُتھرتک پُتک، ۲۰۰۰)

خیر پنجاں پانیاں دی (کاؤنگرہ، ۲۰۰۴-۲۰۰۸)

دھرتی ناد (کاؤنگرہ، ۲۰۰۵-۲۰۰۸)

پھلاں دی جھانج (گیت سنگرہ، ۲۰۰۶)

پاردرشی (کاؤنگرہ، ۲۰۰۸)

گر بھجن گل

KHAIR PANJAN PANIAN DEE

By :

GURBJAJAN SINGH GILL©

113-F, Shaheed Bhagat Singh Nagar,

Ludhiana-141013

gurbhajansinghgill@gmail.com

Transliterate by

Dr. MOHD ASHRAF

ISBN

Edition

Publishers

Price

خیر پنجان پانیاں دی

(کاؤنگرہ)

گر بھجن گل

ترتیب

10.....	گر بھجن گل	اس کتاب دی وارتا
19		میں آزادی جشن وِچ شامل نہیں ہاں
23		میاں میرا داس کھڑا ہے
27		چیوے دھرتی پنج دریاواں دی
34		کتھے گتیاں کونجاں
36		تاریاں دی گورگاہ
43		دھرتی مائیں سانجھ کے رکھیں
47		سنتالی ویلے
52		سرہند وِچوں لنگھدیاں
56		ساڈا سا، نجا ڈکھ دریا
58		کھنڈ کھلرے نے کاواں دے
61		نویں صدی وِچ
63		اکھر شپلی
68		ساڈی تہاڈی کاہدی جنگ ہے
73		جدتک ساڈے
75		شہر لاہوروں امبرسر

سمرپن

اہناں اتھروآں دے ناں
جہاں نوں اکھٹاں وِچ لے کے
میرے بی بی جی (سو) سردار نی تیج کور
اتے
باپو جی (سو) سردار ہر نام سنگھ گل
۱۹۴۷ء ویلے اُجڑے کے راویوں اُرا راہدھ آئے

105	.....	اَج خوشیاں نوں مانن ویلے
106	.....	ساڈے لئی جَنگ ہوئی تیاروے ہاں
111	.....	ساٹوں موڑ دیورنگلا پنجاب
113	.....	دلیوں شہر لاہور
114	.....	بچ دریاواں دے پانی وچھڑے
117	.....	توڑ کے محبتاں توں
119	.....	جان والیاں وے
121	.....	خُون دان توں وڈا کوئی دان نہیں
123	.....	کندھے سر ہند دیئے
125	.....	جھل اوئے ترمکیا
127	.....	پئے
128	.....	سلام
132	.....	وچ وچ ٹالھیاں
134	.....	یتن کرانگا

غزلاں

136	.....	توڑیں دل دی تار پیلپا
138	.....	سُن جامیری بات محرما
139	.....	جاگو مینٹی دے وچ
140	.....	ایہ کنڈیا لی تار دوستو

77	.....	راج بھاگ والیو
79	.....	سنتالی مُرنہ آوے
81	.....	جنگل دے وچ شیر نہ بن توں
84	.....	خُون والے ہتھ توں خُون نال دھو
86	.....	بھنگڑا سیال کوٹ دا
88	.....	کشمیر منگدا آدمی
91	.....	سُرگ لہندا یاں توں
93	.....	اکھیاں چوں اسیں
95	.....	آواز دیو
96	.....	اگ دے کھڈونے
97	.....	آ کی رہے نہ کوئی
98	.....	جنگ وچ
99	.....	میں اُس کوئی توں پچھا نگا
100	.....	میں رات توں پچھیا
101	.....	وشومنڈی
102	.....	سانھ
103	.....	امرویل
103	.....	دھرتی گول نہیں ہے
104	.....	آپنے توں دُور کھلو کے

اس کتاب دی وارتا

’خیر پنجاں پانیاں دی‘ صورت کتاب وانگ میں کدے وی نہیں سی سوچی۔
 ۱۹۴۷ء دے اُجاڑے نے جیہڑا سیک میرے پر یوار اتے رشتے داری دے تانے بانے نوں
 دتا، اُس دی ہوک ہی ہن ایہ کو تاواں۔ راوی توں ایدھر لے پاسے میرے پر یوار دا اُجاڑے
 توں پہلاں اک وی رشتے دار نہیں سی۔ ایدھر لے برنخ برؤٹے اتے جنت جنوری میرے
 وڈیاں نوں رفیوجی یاں پناہی آکھ کے وچر دے لگدے۔ میرے باپوجی تے میری ماں اس
 درد دی کہانی جد کدے وی سنا وندی تاں مینوں لگدا کہ بہت وڈے سنتاپ دا کزنکا ماتروی
 اے جے نہیں لکھیا گیا۔ وڈتوں چھ ورھے بعد جمیاں ہون کر کے مینوں اُس دُکھانت دی پیڑ
 دا اونا سدھا احساس نہیں جتا میری وڈی بھین نوں ہے اودوں اٹھ ورھیاں دی سی۔
 بارڈرتے پیدل قافلہ سہم دے پر چھاویں پٹھ پہونچیا۔ اگے راوی دریا وچ ہڑھ آیا ہو یا سی۔
 سرتے نیلی چھت، ہر روز ورھدی برسات، آٹانہ دانا، روٹی نہ پانی، پلے کچھ نہیں سی۔ سرکاری
 ہیلی کاپٹر دھرتی تے روٹیاں سُڈے تاں ساڈے وڈے وڈیرے گندگی دے ڈھیر وچوں
 آپنے حصے دی روٹی چکدے۔ آپس وچ کھہندے، لڑدے۔ سکلیاں روٹیاں پونے وچ بٹھ
 کے نکلے بالوں لئی سنبھال دے۔ میرے وڈے ویر پر نیل جسونت سنگھ گل وی اودوں ساڈھے
 تن سال دے ہی سن۔ کاواں گر جھاں اتے کتیاں نوں وی بھگھ ستا وندی۔ اس دردناک
 حالات نے ہی میتھوں غزل دا ایہ شعر لکھوایا:

142	.....	زندگی کس دوش بدلے دے
143	.....	وگد اور یا اوس کنڈے
144	.....	گیا چاہے پھر رہیاں دسو
145	.....	اکھاں وچوں نیندراں تے خواب رس گئے
146	.....	روکو وگنوں اس دھرتی توں
147	.....	لاہ کے روح توں بھار ویرنا
148	.....	ساری عمر رہیا جو گھڑ دا
150	.....	جبر ظلم دی جد بھی نیہری چڑھدی اے

میری ماں بھلدی نہیں ادھی صدی پہلاں دی بات
اک چھٹا پونے بدھی روٹی گٹا لے گیا

راوی دریا پار کراؤن والیاں دھراں وچ بہادر لُبانے جواناں اتے اونہاں دیاں
تریتناں دی گل میری ماں مردے دم تک سناؤندی رہی۔ کویں شیریاں دے تُلے منھ کے
اونہاں نے سانوں دریاؤں پار کروایا۔ ایدھر جس کسے نے وی پہلے ورھیاں وچ پانی دا گلاس
وی پلایا اُس نوں میرے ماییاں نے ساری زندگی رشتیاں وانگ بھھایا۔ ہُن ایہ بیٹے وقت
دیاں کہانیاں ہن۔ بے پچھان دھرتی تے اُج اُجڑے ہوئے ٹر دا پتر ہون ناتے میرا دھرم
بندا ہے کہ آپنے وڈیاں دی دھرتی نال محبت پال دیاں پنجاں دریاواں دی خیر منگاں۔
جیہڑیاں غلطیاں آگویاں نے کیتیاں، جس دا خمیازہ سانوں بھگتتا پیا۔ اُس دی نشان دہی
کرن دے نال نال بھوکھ دے وارثاں نوں سُجیت کرنا وی قلم دا دھرم ہے۔ میں اس گل نوں
مندیاں گجھ نظماں، گیت اتے غزلاں لکھیاں سن۔

لاہور وچ ہوئی انتر راشٹری پنجاہی لیکھک کانفرنس موقعے سال ۲۰۰۱ء
دوران جد میں اوتھے اک ہفتہ گزاریا تاں ایہناں نظماں نوں شاہ مکھی لپی وچ کرواؤن دا
پرن کیتا۔ اردو شاعر جناب سردار پنچھی نے اک ہفتے دے اندر اندر ہی پوری کتاب ہی شاہ
مکھی اکھراں وچ کر دتا۔ میرے مٹر پُر دمن سنگھ بیدی نے اس کتاب دا گر مکھی روپ ٹائپ
کروایا تاں پوری کتاب چنے پنے سن بن گئے۔ دوہاں لپیاں وچ اس دا پہلا روپ سال
۲۰۰۳ نوں میرے سنبھی سردار آگیا پال سنگھ اتے مٹراں نے آپنے خرچے تے چھپوا کے
ایدھر لے اتے اودھر لے پنجاہ وچ ونڈیا۔ اس کتاب نوں اگلے سال ہی پھر چھاپنا پیا۔
پنجاہی پیاریاں نوں سروساگھی پنجاہیت بارے ایہناں نظماں نال جیہڑی محبت

جاگی ہے، اُسے دا ہی پرتاپ ہے کہ اس کتاب نوں مارچ ۲۰۰۸ء تک لکھیاں اس وشے
دیاں نظماں سمیت پرکاشت کیتا جا رہا ہے۔ اس وار زول گر مکھی لپی وچ کتاب چھاپن دا
مقصد جتھے ایدھر وسدے پنجاہی پاٹھکاں نوں پنجاہ، پنجاہی اتے پنجاہیت دی مول بھاؤنا
توں واقف کراؤنا ہے، اوتھے وشو امن اتے سرب ساگھی پنجاہیت بارے لوک چیتنا وچ وی
اپنا بند اہصہ پاؤنا ہے۔ وشو امن اتے منوکی بھائی چارے نوں ہمیشاں اپنی لکھت دا ادھار
بناؤن والے شاعر مٹر سورگی گلو نت جگراؤں دی اک غزل دے شعر وچوں ہی اس سگرہ دا
نام پنجاں پانیاں دی خیر رکھیا گیا ہے۔ اُتساہ وجوں ایہ کتاب پڑھ کے پر بدھ تے پرکاٹڈ
وڈوان پروفیسر پریتیم سنگھ پٹیل نے جہڑی ٹپنی اک پتر وچ مینوں لکھ بھجی اُس دامول اتارا
اس لئی دے رہا ہاں تاں کہ سندر ہے۔

”میاں میرا داس کھڑھا ہے، جیویں دھرتی پنچ دریاواں دی
اتے تاریاں دی گزر گاہ۔ ایہ تے گوتاواں میرے دل دیاں سوخم
ترباں نوں جھنجوڑن والیاں نکلیاں۔ بھائی مردانے دی اولاد
پاکستان توں بڑی آس لے کے آئی سی کہ اوہناں دے خاندان وچ
گر بانی گائون دی جیہڑی پرانی ریت تری آرہی ہے، اُس دانمونا
ہر مندر صاحب دے اندر شری گورو گرنٹھ صاحب جی دی حضوری وچ
پیش کرن گے پر اوہناں دی اس تبیر سبک نوں موجودہ
پنجاہیاں ولوں ٹھکرا دتا گیا۔ جدوں مینوں ایہ دکھ دائی خبر اخبار وچوں
پڑھ کے سُنائی گئی سی تاں مینوں سخت افسوس ہو یا سی، شرم وی آئی تے
عصہ وہ آیا سی۔ گر بھجن نے بڑی خوبصورتی نال اپنی گوتا وچ ایہ بھادنا

پر گٹائی ہے۔“

جس طرح گر بھجن نؤں پنجاب دی دھرتی نال موہ ہے،
 مینوں وی بڑا موہ ہے تے اس دے دکھ سکھ نؤں آپنے نتھی دکھ سکھ
 وانگ ہنڈاؤندا ہاں۔ تاریاں دی گزرگاہ، وچ بھائی گھنہیا جی
 دے، ساری مانس ذات نؤں اپنا بھائی بند جانن والے فلسفے دی بڑی
 سندر پیش کاری ہے۔ مینوں وی بھائی گھنہیا ساڈے اتہاس دا اک
 صد روشن منارا لگدا رہا ہے، اسے لئی میں بھائی جی دی جیونی نؤں، چر
 ہويا، بال کہانی دے روپ وچ ڈھالیا سی، جس نؤں ہندی، انگریزی
 تے جاپانی بھاشاواں وچ آؤ وادیا جا چکا ہے۔

میریاں اکھاں ٹھیک ہندی تان میں گر بھجن دی ساری
 کتاب آپ پڑھدا پر جتی کوئسن سکلیا ہاں اُس توں میرے من وچ اُس
 دا بڑا صحت مند چتر اُگھڑیا ہے۔ جے اوہ اسے طرحاں اپنے پنجاب
 دے ہت نؤں و شمال مانو پریم دے چوکھے وچ رکھ کے پالدا تے
 پیش کردا رہتا ہاں اوہ دن دور نہیں جدوں اُس نؤں دوہاں پنجاباں دے
 لوک سانجھ دے پل اُسارن والا گر بھجن کہہ کے یاد کریا کرن گے۔“

پر مگھ پنجابی ناول کارا تے میرے راوی دے اُردار پار علاقے دی عظمت
 نؤں اپنیاں لکھتاں وچ پیش کرن والے راوی دے پتر موہن کابلوں نے ایہ کتاب پڑھ
 کے کلکتیوں لکھ بھجیا:

”گر بھجن گل دی کوتا پڑھدیاں بہت وار مینوں لگدا اے

جو یں وچ میرے وی کچھ بول ہوں۔ کو یں نہ کو یں بولنوں رہ گئے
 میرے بول۔ بے چین کردے نت۔ اوہدی کوتا وچوں آوازاں دی
 اک گونج سندی اے۔ ساڈے سمیں دیاں ہنہیاں ہاریاں، ہاوے
 ماریاں، لاچاری بھریاں تے کچھ ٹے سُنیاں وچ اؤندھی پائی گم سُم
 پتھر ہوئیاں آوازاں۔ وجوگی آوازاں، ہواواں، دریاواں،
 رُکھاں، روہیاں تے بیلیاں دیاں آوازاں۔ سُنے ہو گئے گھراں،
 گراواں تے راہاں دیاں۔ آوازاں پُرانے دناں دیاں۔ اک
 دوجے دے ساہیں چین دیاں قسماں دیاں۔ اپنے پرانے ہو جان
 دے درد دیاں۔ اگ وچ سکے پیتاں دے تڑ تڑ سڑن دیاں تے
 ہریاں بھریاں ڈالاں دے دھنن، سوں سوں کرن دیاں آوازاں۔
 آوازاں سرحداں آر پار جان دیاں۔

ایہ آوازاں لوریاں دے نال ہی اوہدے اندر سرکن لگ
 پئیاں سن۔ اُجاڑے دے پھٹ اوہدے ماں پیو دے اُجے اُلھے
 سن۔ اپنی ماں دے ہو کے اُس نے ساہ راہیں لہندیاں لکھ وچ ہی
 اپنی ابودھ صورت وچ بھر لئے سن۔ پنج چھ سال پہلاں اوہ پشٹاں
 توں اپنی مٹی نالوں ٹٹ کے آئے سن۔ باہروں دیکھن نؤں صحیح
 سلامت پراندروں چیر چیر۔ تڑ دے اگے نؤں نظر چکھے ول۔ ٹھیدے
 لگ لگ جان دے۔

جتاں بھوت پریتاں دیاں کہانیاں دے نال بالڑی

عمرے اوہنے آدم بو آدم بو کر دے مذہبی دَرنِ دیاں دے قہر ورتاؤن
 دیاں کہانیاں وی سُنیاں۔ پانی نوں لہو نال رنگن دیاں ہو اواں وِچ
 لاشاں دی دُرگندھ کھلا ر دیاں۔ ماں دا دُده و نڈن واسطے، اوہدیاں
 چھائیاں و ڈ دین دیاں۔ اوہناں دے قیاسے کالے پرچھاویں اَج
 تک وی، اوہناں دیاں اکھاں اگے نچدے نے۔ ہُن تاں اوہناں
 تے اوہناں دے وارثاں نوں اوہنے راج بھاگ دا حصہ بنے وی ویکھ
 لیا اے تے عبادت خانیاں دے جو رہن دُنیاں دے ہر کُرم کر دیاں
 نوں وی۔

اوہدی کو تار وِچ شاہ حسین، لکھا، وارث، پروفیسر موہن سنگھ
 تے شوگمرا کدھرے کدھرے بولدے لگن لگ جان دے نے تے
 وِچ وِچ یاداں دے چرنے روح کندی کسے اگیاں برہن دی مٹھی
 ہو نگ وی سُن دی اے۔ کسے لوک گیت وِچ ڈھل دی تے کوئی آواز
 اِکو ویلے گاؤندی تے روندی لوک کہانی دی اُس ماں دی آواز
 وِرگی۔ جس دے پُتر دا اک پاسے ویاہ دھر یا ہووے تے اک پاسے
 اک راکش و لوں اوہدے کھا دے جان دی واری ہووے۔

گُر بھجن گل اک ایسا رکھ اے جس دیاں شاخاں دے
 سنگیت وِچ جڑاں دیاں سُراں رلیاں وی سُنیاں نے۔ اوہ اک بنجارا
 اے گلی گلی ہو کا دندا اندر دے سَچ نوں بھنگا رن، نکھارن دیاں مینیاں
 دا۔ سچ دے لالاں دا۔ اکتارے والا سیا لکوئی رمتا فقیر زندگی دیاں

مرزاں گاؤندا بستی بستی ڈیرے ڈیرے، بڑھے بڑھے۔ و ہڑے
 و سدے رہن دیاں اسیساں دندا۔ سارے جگ دی خیر منگدا۔ اک
 وید جو زمانے دیاں نبضاں ٹوہندا، اہر پچھاندا تے اوہدا دارو
 دسد۔ اک پھل توڑاوا جو کچھ پھل جھولی بھر داتے کچھ ہلوا مار کے بھُنجے
 ڈیگدا پٹھ کھلو تیاں دے چگن لئی۔ کھٹے مٹھے پھل۔“

ایہ کتاب پڑھ کے ہی ڈاکٹر کرنیل سنگھ تھند نے مینوں لکھی سی۔ اوہناں دے
 بول وی پڑھو:

”نظمناں، گیتاں اتے غزلاں دے اس سنگرہ وِچ سُناں
 پنجاب دے ہونیاں بھر پورا اتہاس دی جو جھا کی پیش کہتی ہے، ایہ محض
 گھٹناواں دے درد رنجھانے بیان تک ہی سمیت نہیں سگوں اک اجیہی
 بہورنگی تصویر دس آؤندی ہے جس نے اس رچنا نوں پنجاب، پنجاب
 دے لوک اتے پنجابیت جو ٹوٹے ٹوٹے ہو کے وی اک ہن دے
 رنگ دس آؤندے ہن۔ شاعری دا ایہ مجموعہ اکو سمیں پنجاب دے
 مہان ورثے دی نشاندہی وی کردا ہے اتے کلامک ڈھنگ نال
 پنجاب دے دھارمک، سماجک، سبھیاچارک اتے سیاسی پگھلاں
 سبندھی وی جانکاری دیندا ہے۔ پنجاب پانیاں توں ڈھائی ڈھائی ہون
 دا جو سنتاپ ہنڈایا ہے، سُناں اُس نوں ماپیاں توں سُنیا ہے، میں اُس
 دے وچوں گزریا ہاں اتے لگ بھگ ویہ وار پاکستان جا کے اَج وی
 جنم بھومی دے درشناں لئی ترس رہا ہاں..... نانک سنگھ دے ناول:

اگ دی کھڈتے خون دے سوہلے توں لے کے آج تک ان گنت
 رچناواں میری نظر چوں گزریاں ہن۔ امرتا پریتیم دی آج آکھاں
 وارث شاہ نوں، کو تانے وی کافی ناں کمایا ہے، پر خیر پنجاں پانیاں
 دی دا اک نو بیکلا ستھان ہے۔ ایہ جنگ تے امن دی گل وی کردی
 ہے، دوستی دی بات وی پاؤندی ہے، ورثے دی سانجھ نوں وی
 درساؤندی ہے، مردانے دی رباب تے میاں میر دوارا ہر مندر دی
 ینجھ رکھے جان ول سکیت کر کے پنجاں پانیاں دی دھرتی اوپر شانتی
 تے امن لئی ارداس وی کردی ہے تے پریرنا وی دندی ہے۔ ایہ شاعری
 چٹھدی ہے کہ مردانے دی ونش دے ربابی ہن ہر مندر صاحب وچ
 کیرتن کیوں نہیں کر سکدے؟ سانجھاں دا پل میاں میر اُداس کیوں
 ہے؟ دلی توں لاہور وچ کار کار گل کویں آکھلوتا؟

’خیر پنجاں پانیاں دی وچ شامل گوتاواں، گیت تے
 غزلاں دے پاٹھ نے مینوں سچ مچ ہی ہکوں نیا ہے۔ بہت کجھ نوں لکیا
 ہے۔ ہند پاک یاں دوہاں پنجاہاں دے سیندھ سکھاویں بناؤن لئی
 جیہڑا وی ادب بر جیا گیا ہے، ایہ کاؤ سنگرہ اس نظریے توں میرے لئی
 اک قیمتی تحفہ ہے اس لئی تہاڈا تہہ دلوں شکر گزار ہاں اتے نال ہی اس
 پراپتی تے تہا نوں دلی مبارکباد بھیجدا ہاں۔

جس ویلے میں گورونانک دیو یونیورسٹی وچ پاکستانی پنجاہی
 ساہت دا پرچہ ایم اے دے سلیپس دا پہلا بھاگ بنایا سی تاں اُس

سمیں کجھ ورو دھتا وی ہوئی سی، پر دھیرے دھیرے پنجاہ،
 دلی، گروکشیتر تے جموں دیاں یونیورسٹیاں نے وی اس نوں اپنا
 لیا۔ میری جاچے دوہاں پاسیاں دے پنجاہی ادیب/ساہت کار اپنیاں
 لکھتاں راہیں پنجاں پانیاں دی خیر وی منگ سکدے ہن اتے دوستی
 دے پل دی تعمیر وی کر سکدے ہن اتے ساہتک فولاد دے دوستی
 دے پل دی تعمیر وچ ’خیر پنجاں پانیاں دی رچنا اک میل پتھر سدھ
 ہووے گی۔ نفرت، اوشواس، فرقہ سوچ دے انھیرے نوں دوارا کرن
 لئی تہاڈے گیت دے ایہ بول چیتے رہن گے:

واہکیوں پار و سدیا یارا
 بات میری دا بھریں ہنگارا
 اودوں تک نہیں سوندا تارا
 جد تیکر نہیرا نہیں مردا

تساں نور دین نوں کمپیوٹر یگ وچ گواچن نہیں دتا۔ تہاڈی

ہر نظم وچ ہر گیت تے غزل وچ ہند پاک دوستی دا اُسار و پیغام ہے۔“

ہور انیکاں خط تے چٹھیاں توں علاوا کجھ لکھاری ویراں دے، کجھ پاٹھکاں دے

لیکھ ہن۔ ہور بہوتے وستھار دی لوڑ نہیں۔ ایہ نمونے ماتر سی۔ میری بھاونہاں جے تہاڈے من

تیک پہنچ کے دکھنی ایشیا دے اس حصے اتے وشو امن لئی تہا نوں پریرنا دے سکے تاں میں اپنا

ایہ پتہ سکا رتھا سمجھاں گا۔

گر بھجن گل

لاشاں دے انبار لگے ،
 راویوں اُروار پار، بے شمار
 پرخ بڑے ٹسہم گئے نے،
 وکھرت رنگی بہار
 پنچھیاں وچ کھلبلی ہے
 اڈنا بھلے اڈار، اوازار
 کر بلا پنجاب بنیاں ،
 قتل گاہاں داپسار، آر پار
 میں اُجے سرحدتے ،
 گم سُم کھڑا ہاں
 میں آزادی جشن وچ،
 شامل نہیں ہاں

چھانگیاں رکھاں پٹھاں،
 بھر یا پیتا بہہ رہا ہاں
 میں اُجے امبر پٹھاں،
 چھت توں دن رہ رہا ہاں
 نہ سُنے کوئی وی بھاویں،
 اپنی گل کہہ رہا ہاں
 زخم جو دتے سمیں نے،

میں آزادی جشن وچ شامل نہیں ہاں

میں اُجے سرحدتے ،
 گم سُم کھڑا ہاں
 قافلے آؤندے تے جان دے ویکھد ہاں
 بردھ بابے، بال بچے ،
 کٹھڑیاں بدھا سماں، پریشان
 جان سٹی، مہک مگی،
 گم ہے سب دی زبان
 رشتیاں چوں لیس مگی،
 سانجھ دانا م و نشان
 راوی مینوں چکھدی ہے،
 ایہ ہے کیسا امتحان؟
 میں اُجے سرحدتے ،
 گم سُم کھڑا ہاں
 میں آزادی جشن وچ،
 شامل نہیں ہاں

پُت جس دا اُج دے دن کیتا سی ڈھیری
 باگھیاں پاواں میں اینا زہر کھا کے،
 ایہ نہیں اوقات میری
 میں اُجے سرحدتے،
 گم سُم کھڑا ہاں

در دو الے رنگ نہ لہندے دلاں توں،
 ایہ نہیں دستردے کوئی رنگ کچے
 رون مگروں لے غبارا پرچ جاوَن،
 جس طرحاں کچے گھریں ان بھول بچے
 بلدیاں انگاریاں تے ننگے پیریں،
 آپ دسو! کدہاں میری بھین تچے
 کر سکیں پروان کر لے
 ہے آزادی

ایہ جو میرے ہنچھ سچے
 میں اُجے سرحدتے،
 گم سُم کھڑا ہاں
 میں آزادی جشن وِچ،
 شامل نہیں ہاں

چیبھ گھٹ کے سہہ رہا ہاں
 میں اُجے سرحدتے،
 گم سُم کھڑا ہاں

پر کئے پنچھی دے وانگواں
 میں اُڈاری بھل گیا ہاں
 من دا ہے خالی کٹورا،
 پیر آنکھوں ڈلھ گیا ہے
 شہداراں دی سیاست،
 پنڈاں وانگواں رُل گیا ہاں
 وقت دی ڈاڈھی کرو پی،
 گھر داراہ وی بھل گیا ہاں میں اُجے سرحدتے،
 گم سُم کھڑا ہاں

برخ دے ٹاہناں نوں رکھڑی بھدی ہے،
 ویر جس دا کھا گئی کالی ہنیری
 کچ دے ٹکڑے اجت وی چنگ رہی ہے،
 پاٹی چئی والی پنڈوں بھین میری
 میں اُجے اُس ماں نوں ملنیں،

سچے گردانا مہچدیاں،
جھاں ساری عمر پتائی
بڑے توں کیوں موڑو بھائی

اک گل پئی پلے بھو،
ہندو، مُسلم، سکھ کدے نہ ہوں ربانی
رب دے گھر دی سجنوں ایہی لوک نے چابی

منیا! حاکماں غرضاں لئی پنجاب تریڑے،
قہر خندا دابانی اتے رباب نکھیرے
مردانے نؤں ناک نالوں وکھرا کر کے،
کھیرے رب نؤں خوش کردے ہو؟

آپو اپنے پاپاں دی تھاں،
راگ، کلاتے خوشبو کولوں کیوں ڈردے ہو
صورت نؤں سچ متو، رکھو سیرت پلے
تھڑک گئے تاں رہ جاو گے کلم کلے

میاں میر اُداس کھڑا ہے

ہر مندردی ینھ دے لاگے،

میاں میر اُداس کھڑا ہے

چھوڑو صدیاں دے پینڈے مگروں،

آج اوہ سائوں ایہیوں چکھدا ہے؟

چھوڑو بھیاں دے والا مندر ایہ ہر مندر

جھاتی مارو آپے ویکھو اپنے اندر

کوئی کوئی بڑا کسے لئی کیوں بند کردے ہو؟

سرب کال دی جوت زرنتر

اس اگے کیوں کندھ کردے ہو؟

سُن لو پترو! جھاڈے ورثے دا میں سوہنیوں،

چشم دید خود آپ میں گواہاں

ارجن گُرسی میری دھڑکن،

تے میں اُس دے جسم چتڑدی تور زرنتر

واہ گورو، اللہ، رام دادم تڑداساہاں

چھوڑو رناں چوں جیہڑاوی رب داناں گاوے
 اُس نوں اپنے کٹھ لگاؤ
 دس گورواں تے گرتھ پنٹھ دی ویل ودھاؤ
 سُنو! سُنو! گرا رجن دے بر خوردارو!
 لعل ربانی، چاند جیہاں نوں واجاں مارو
 ہر مندردی ینھ دے لاگے
 میاں میرا داس کھڑھا ہے
 ڈور بھو ریا پر کر ماؤل ویکھ رہا ہے

راوی پاروں سازاں اتے آوازاں والے،
 ایہ نہیں وِج کماون آئے
 ایہتاں بھائی لعل املے
 رات ہنھیری ویلے جانن وِٹن آئے
 سانجھے رب دی سچی بانی
 اُسے دے ہی دروِج بہہ کے،
 بول اگئی گاؤن آئے
 چن دی چاننی وِلوں کیوں بے مُنھ پرتائے
 گھر نوں گنڈے چندرے لائے

شبد سُر توں سکھنا شخص امیر نہیں ہے؟
 رب دا گھرا یہ کسے لئی جاگیر ہے؟
 یتن کرو کہ نھیرے دا پرکاش نہ ہووے
 سانجھی دھڑکن جیوے، کدے وِناش نہ ہووے

جس دھرتی توں اوہ آئے سی
 او تھے وی بھلاں دی ایہ ہے فصل اخیر
 دوہیں پاسیں بھارو اُج پیری پُرمیری

تیجے دی چکنا وچ آکے
 اسیں بھل بیٹھے ہاں لوڑاں نوں
 نہیرے وچ گلیاں چھاندیاں
 بھلے ساں گھر دیاں تھوڑاں نوں

اسیں صرف کچیاں وڈے رہے
 سانوں پیار بھرپن بھل گیا
 تے سواہ دیاں پڑیاں سانبھدیاں
 ساڈا گھیو دا پپا ڈلھ گیا

مہرے دا وچ و ہاجدیاں
 ریتے وچ کھنڈ دی بوری گئی
 اسیں پیچھے پیچھے تڑدے گئے
 ایہ ناگن چدھر توری گئی

ونجھلی دی تھاں تے توپاں نے
 جو بول اُچارے، سُن دے رہے
 اک دُوبے دے خنوادے نوں
 اسیں بنا پونیوں پُن دے رہے

جیوے دھرتی پنج دریاواں دی

جیوے دھرتی پنج دریاواں دی
 سینے وچ بیجے چاواں دی
 آج ٹٹ کے تندو تند ہوئی
 ایہدے تیز دھڑکدے ساہواں دی

اودھر وی پڑاں گھٹ نہیں
 ایدھر وی سُن کرٹے گئے
 سورج دے ہُن دیاں سُن دیاں ہی
 اسیں سکھر دُپہرے وٹدے گئے

اوہ ہور کتاباں لہدے رہے
 اسیں ہور کتاباں پڑھدے رہے
 سوچاں نوں ناگاں وِس پاکے
 اسیں دوش ہوا سر مڑھدے رہے

اَسیں وَنڈدے وَنڈدے بھُل گئے ساں
 ماں بولی تاں ہی ساخھی رہی
 پر وَرھیاں تیکر پُتراں دے
 ایہ میل ملاپوں واخھی رہی

سانوں چھلدی، دلدی، ملدی رہی
 چکی سمیاں دی بے کرک جہی
 ساہاں دے آٹے وچ رل گئی
 اس کرکے ہی گُجھ کرک جہی

چاواں، دریاواں، ساہواں وچ
 گل گھوٹو دھواں آ وَڑیا
 ساڈے نیل بلوری امبراں تے
 دن دیویں کالا چن چڑھیا

راتاں دی نیندر سہم گئی
 سُننے وی تھر تھر کمبے رہے
 اَسیں رسیاں دے سپ مارن لئی
 اک دُجے تائیں ڈنگدے رہے

مہنے در مہنے دیندے رہے
 اَسیں آہ کیتا، تَساں آہ کیتا
 اگاں دیاں کھیڈاں کھیڈیاں
 اَسیں اپنا وقت تباہ کیتا

پھلاں دیاں کھیڑیاں لڑیاں توں
 نفرت دے نال سواہ کیتا
 رل جین مرن دی رہتل توں
 اَسیں ہتھیں آپ ذبح کیتا

اَسیں ساخھے چن دے ٹوٹے کر
 بس تاریاں نال ہی پرچ گئے
 صدیاں دی ساخھی پونجی توں
 ایٹم دی خاطر خرچ گئے

اَسیں بھر وَگدے دریاواں دے
 پانیاں وچ لیکاں واہ لئیاں
 دھپاں تے چھاواں وَنڈ لئیاں
 تے وَکھ وَکھ منجیاں ڈاہ لئیاں

دو چُھیاں تے اِک ٹبر دی
 کٹھی بن سکدی روٹی سی
 وچکارے بلدی لیک جہی
 گورے دی نیت کھوٹی سی

اَسیں نفرت نفرت کھیڈ دیاں
 پیاراں دی بازی ہار گئے
 اَسیں کنک کپاہاں وچ وچ
 تیجے ہتھ بن ہتھیار گئے

ہتھیاراں توں ، سرکاراں توں
 دھرتی دے کھیکھن ہاراں توں
 ایہ پانی سچے رکھنے نے
 ہُن رت دے وَنَج وَپاراں توں

اَسیں بھگت سنگھ سردار وانگ
 لینی اے گروہتی دے توں
 تے سانجھی لوک وراثت لئی
 کھانی اے بُرکی لیکھے توں

عقلاں نوں جندرے مار لئے
 تے پشوواں وانگوں کھہندے رہے
 نھیرے وچ جھگو جھگ ہوکے
 دُجے نوں مندڑا کھندے رہے

سرحداں، حدداں بال بال
 اَسیں لڑ لڑ مر مر ویکھ لیا
 اِک دُجے دے گھر ساڑ ساڑ
 اَسیں کولے کر کر ویکھ لیا

اِس اَگن کھیڈ وچ ہر واری
 پنجابی ہی سی جیء مردا
 جے پُتراں نوں ہی شرم نہیں
 راوی دا پانی کی کردا؟

ستلج تے بیاس اُداس چھے
 جہلم نوں مِلنوں ڈردے رہے
 سوہنی دے جھنا نوں ترن لئی
 مہینوال ترس کے مردے رہے

گیت

کتنھے گنیاں کونجاں ایتھوں اڈ گئے مور نی
بنیا پنجاب میرا ہور دا ہور نی

ساؤن دے مہینے چ ترڑی ہوئی دھرتی
پنڈ نے اداس تے پھیر چپ ورتی
ولیاں دی ڈار بھرے، بند ہوئی بھرتی
بن گئے سیاسی آگؤ سادھو اتے چور نی

فصلاں نے بر سٹے آڈاں نے پیاسیاں
تیدی سویر شاماں راتاں وی اداسیاں
پڑاں دت ہتھ وچ دارو تے گلاسیاں
کیہڑے پاسے لئی جاندا من والا شور نی

اسیں وارث شاہ دے وارث ہاں
تے نانک دی سنتان وہ ہاں
آج کدیاں ایہ گل بھل جائیے
کلہوت الگ، اک جان وی ہاں

ورھیاں دی گرتن پی پی کے
ہن جان نوں سولی ٹنگنا نہیں
اک دوجے دی شہہ خیر پناں
ہن جیہوں گجھ وی منگنا نہیں

ایہناں پنج دریائی پڑاں نوں
ہن سانجھی دھڑکن بر آوے
تے رشم رپہلی دن چڑھدے
ایہناں دونہہ ویراں دے گھر آوے

تاریاں دی گزرگاہ (بھائی گھنہیا جی دے ناں)

اُس دے ہتھ وچ سو نپ کے ملھم دی ڈبی
 زخمیاں لئی پٹیاں تے ہور نک سٹک
 اُس نوں بس اُس دے گورونے ایہ کہہاسی،
 ”زندگی خودوی زتر جنگ لمبی“
 بن کسے ہتھیار دے،
 دشمنان تے واردے،
 لڑن لئی ایہ وی الوکک ڈھنگ ہی ہے

مرن مارن نال نہ مکدی کدے کوئی لڑائی
 توں جدوں وی کہتے وی،
 رنگ، نسلاں، ذات، گوتان توں پرٹے
 نیڑ جاں ہووے دُریڈے
 زخم ویکھیں تڑت جاویں

ٹٹ گیا ساک ہُن چاٹی تے مدھانی دا
 ہلدی توں گوڑھا رنگ گدھیاں دی رانی دا
 لبھدا نہ سِرا کوئی اُلجھی کہانی دا
 ورھیاں توں گم سُم جھانجراں دے بور نی
 سنجیا ہمیشاں ساناں ایہدے پنجاں پانیاں
 دسدے منگھ اتے رُکھ سنے ٹاہنیاں
 پائی جاوے دٹی ہُن ہور ہی کہانیاں
 جگ نالوں وکھرے قانون دسے ہور نی

نہیوں اسیں بھلے حالے راوی تے چناب نوں
 کرو نہ خوار ہور زخمی پنجاں نوں
 خوشبو نوں ترسیں گی چٹھی نہ گلاب نوں
 ویرنے خواری ایہدی کریں نہ توں ہور نی

نتھ پاؤن لگے ویکھو ساڈے دریاواں نوں
 چھانگ دینا چاہندے نے اوہ زندگی دے چاواں نوں
 سمجھ نہ آوے ساڈے سکیاں بھراواں نوں
 ہٹیاں سچ بہہ کے بولی بولدے نے ہور نی

اوس نے اُپدیش نوں پلے چ نہیا
 حکم گردا سچ نیا
 سمجھ تریا، کرئی عمر اں دی کھٹی
 زندگی نوں توں مل گئی
 بخش دتی ایہ گراں جو ملھم چٹی

 چل رہا سی گر بزنتر انگ سنگے
 دے رہا سی بل بنا اوہ مونہوں منگے
 ہن اوہ پورا قافلہ سی
 اوس دے ہتھاں چ ہن کر پان نہیں سی
 تڑ رہا سی مکت ڈرتوں
 اک اکلے جان نہیں سی

 گجھ کول پہلاں سی جیہڑا لکھ ورگا
 اوہی بندہ بن گیا سی لکھ ورگا
 سبھ نوں اک سمجھن دی شکتی
 اُس دے ہر دے بل رہی سی جوت ایسی
 چت دانسچا گرو دی اکھ ورگا

اوس تھاں زخمی نوں جا کے ملھم لاویں
 جے کوئی ہووے پیاسا
 جاں کوئی دے سے نراسا
 اوس دے منھ بوند پاویں
 زندگی دا گیت گاویں
 اُس نوں بس اُس دے گورونے ایہ کیہا سی

 توں جدوں دیکھیں دھرت تے خون ڈلھیا
 جاں کوئی راہ گیر بھلیا
 پون وچ زہراں دے کارن سواس بھلیا
 پانیاں وچ جدوی سمجھیں گھر گھلیا
 اوس تھاں تے پہنچ جاویں تے سناویں
 پون گر، پانی پتا تے دھرت ماتا
 جے ایہناں تیناں نے ساڈے نال نہ کوئی فرق جاتا
 کیوں اسیں خونخوار ہوئے
 پانی رتورت ہوئے
 تے ہوا چوں زہر چوئے
 اُس نوں بس اُس دے گورونے ایہ کیہا سی

اُس جدوں سی ویکھیا
 ہتھ تے ہتھیا ردوویں لڑ رہے نے، مر رہے نے
 سوچدا سبھ لوک امی کی کر رہے نے؟
 ہتھ تاں ہنڈے ہمیشا کرم خاطر
 ورتنا ہنڈے ہمیشا دھرم خاطر
 دھرم تاں ہنڈے بھلا سرت والا
 ہتھ کیوں بندے بے گانی مت والا؟
 سوچدا پھر کیوں بنے ہتھیا رسارے
 اک دُجے نؤں رہے نے مار سارے

جنگ دے میدان اندر
 اک دن سی عجب کو تک ورتیا
 اک پاسے اوس دا اپنا گوروسی
 دُجے پاسے مُغل فوجاں
 ہتھ تے ہتھیا ردوویں بھڑ رہے سن
 اُس دے من اندر انوکھی جنگ شروع سی
 میں بھلا کتھے کھلوواں؟
 اک پاسے گر پیارا

دُجے پاسے مُغل فوجاں ہڑدے وانگنوں
 دسدانہ دُجے جا کرنا را
 اوہ کدے کر پان ویکھے، ہتھ پاوے
 پھیراک دم ٹھہر جاوے
 من دی دھرتی وچ انوکھی کھلی سی
 شستراں نؤں نال لے کے
 میں گورودے مگر جاواں
 کہہ سناواں
 لے گورو! میں آ گیا ہاں

پر نہیں! ہرگز نہیں!
 گورو نے مینوں سی جیہڑا راہ وکھایا
 بھٹکدے متھے جیہڑا دیپ دھریا
 تے گورو نے جو پڑھایا
 اوہ تاں اس توں بہت وکھ ہے
 جو گورو نے مینوں ہتھیں آپ بخشی
 اوہ تاں دو اکھاں توں او پر تہی اکھ ہے
 ہر کسے مانس نؤں اک پہچاندی ہے
 دھرم کیہ ہے؟ کرم کیہ ہے؟

جنگ دے میدان وچ بے غرض ہو کے
 توں چو یں سیوانھائی
 دھن ہیں توں
 جس میرا اُپدیش مٹی رولیا نہیں

توں چو یں دن رات سانجھی ذمے واری
 میں بیترے پلہار، جاواں تیتھوں واری
 جے کتے توں میرے دے سے راہ توں کدھرے تھوک جاندا
 سچ جانی! میرا وی وشواس اُس پل تھوک جاندا

توں میرے وشواس داسالم ثبوتنا
 خود گواہ ہیں
 آج تو توں آدمی نہیں کال بدھا
 ہو گیا انتت تے اکال
 ہن توں آپ راہ ہیں
 مرن مارن والیاں توں بہت اوچا
 زندگی داسپن سچا
 تاریاں دی گورگاہ ہیں

اندروں دھڑ جاندی ہے
 اک ہی اونکار دابے سبھج و اسما
 کیوں مرے اس دھرت تے کئی پیاسا

اک ہے اونکار میں بانی پڑھا نگا
 میں گورودی فوج وچ وکھڑا نگا

ہتھ وچ لے ملھم پٹی
 موڈھیاں تے مشک پانی
 زخمیاں دی اوس نہ ذاتی پچھانی
 پڑھ رہا سی من سچ بانی
 دے رہا سی بھنوں پانی
 تڑفدے مؤہاں دے اندر نیر پاوے
 زخمیاں توں ملھم لاوے
 ذات گوتال دھرم چکھے رہ گئے سن
 اُس نوں ہر پل انجھ سندا
 جیوں گورو جی کہہ رہے سن
 تیرا کرڑا سبھ توں وکھڑا امتحان
 شکر ہے توں سبق و لوں ڈولیا نہیں

اگلا سفر خبر نہیں میںوں،
 کتھے جا کے لہنے ڈیرے
 کھنب کتر کے حکم سنایا
 چل پنچھیا مار اڈاری
 پیراں وچ اُلجھیا ڈوراں
 بنی مُصیبت سر تے بھاری

کرچاں وَرگے بندے ہوئے
 سانجھاں دے مُڈھ پھر گئی آری
 آلھنیاں نوں توڑ تاڑ کے
 بوٹ اُلونیں کاواں گھیرے

نہ پڑھیا نہ سنیا کدھرے
 جو ایتہاس اسان سنگ کیتا
 دریاواں بنھ مار کے
 کیہڑے یگ دا بدلا لیتا

دھرتی مائیں سانجھ کے رکھیں

(رائے عزیز اللہ خاں دے ناں)

دھرتی مائیں سانجھ کے رکھیں،
 ایہ جو اتھرؤ چار کؤ میرے
 میں تاں چلیا دؤر دیس توں،
 سارا باغ حوالے تیرے

تیری کُھ دا جمیا جایا،
 اَج اچانک تڑ چلیا ہاں
 توں ہی میںوں وڈیاں کیتا،
 تیرے ہُنڈیاں بھر چلیا ہاں
 مینھ وانگؤں گھٹناواں جھمبیا،
 ٹلّی وانگؤں کھر چلیا ہاں

آ اوہ ویرا! رل کے رویئے
 بھار میں کلا ڈھوہ نہیں سکدا
 تختاں والے تخت سنبھالن
 آ جا توں گل لگ جا میرے

میں تاں چلیا دور دیس توں
 ساڈا باغ حوالے تیرے

دھرم کرم نوں چچھے چھڈ کے
 ساڈا خون پیالیں پیتا
 لیکاں والے آکھ رہے نے
 تُسیں نہیں گُجھ گدے میرے

کاہدا مائے مان کہ تیری
 بُکل دے وچ رہ نہیں سکدا
 پلکیں اتھرو من من بھارے
 درد کہانی کہہ نہیں سکدا
 جس منجے نوں ہتھیں اونیا
 اُس دی باہی بہہ نہیں سکدا
 اَج توں بعد نہ اتھے رہ کے
 مکنے رات دوس دے ڈیرے

اتم اس گل وکڑی دا نگھ
 رب وی میتھوں کھوہ نہیں سکدا
 راتو رات بدل جاں اکھیاں
 اینا کافر ہو نہیں سکدا

اوہ ہر پل چیتے کردی اے
 اوہ وسدے رسدے گھر چھڈے
 جنہاں چوں گڈا لنگھدا سی
 اوہ کھلم کھلے گھر چھڈے
 اوہ گھڑی مڑی ایہ پچھدی اے
 کس چندرے ساڈے پر وڈے
 اوہدے دل وچ بنی لکیر جہی
 لکھ چاہیاں پھکی پیندی نہیں

جدوں بے شرمی دی پان چڑھی سی
 دھرماں دے ہتھیاراں توں
 توں تکدا جھگو جھگ ہوئے
 پاگلاں بندیاں دیاں واہراں توں
 جے تکدا توں بگھیاڑ بنے
 کتیاں ہتھ قیدن ناراں توں
 جنہاں دے ہتھاں آج تک وی
 شگناں دی دیکھی مہندی نہیں

سنتالی ویلے.....

سنتالی ویلے اُجڑن دی گل
 ماں دے من توں لہندی نہیں
 میں لکھ واری سمجھایا اے
 اوہ اس توں آزادی کہندی نہیں

ایہ دھرتی بیگانی میرے لئی
 تئیں پڑھے لکھے جو مرضی کہو
 میرے ہر ساہ اندر لاٹاں نے
 تئیں بلدی آگ دا سیک سہو
 میں صاف صاف سمجھا دیواں
 جے گچھ پل میرے کول بہو
 اوہدے دل وچ بے وشواسی جو
 اوہنوں آکھن توں کدے رہندی نہیں

اوہ اکثر ایہ گل پچھدی ہے
 کیوں ٹوڈی بچے اگے نے
 چہاں زندگی واری دیش لئی
 کیوں ٹکراں دے وچ لگے نے
 کیوں لوکاں دے من وچ بیٹھا
 اوہ مُر ٹھکے کہ ٹھکے نے
 کیوں راج بھون دے متھے توں
 توپاں دی دہشت لہندی نہیں

میرا باپُ دی گجھ ایداں دے
 کئی ہنوکے لے کے دُور گیا
 کئی درد کہانیاں پک وچ لے
 اک صدی پُرانا پُور گیا
 اوہ تڑ گئے تاں لشکور گئی
 تے زندگی وچوں نُور گیا
 نھیرے دی ماچس سلھی تے
 کیوں سچ دی ماچس کھندی نہیں

جو اودھر وی دھن ونتے سی
 اوہ ایدھر وی رجواڑے نے
 ڈاڈھے دی شان سلامت ہے
 لسیاں توں پیندے دھاڑے نے
 مجرم تے راج گھرانیاں دے
 رشتے پہلاں توں گاڑھے نے
 نت کوڑ دی کندھ تے وار چڑھے
 کیوں سچ دے کولوں ڈھندی نہیں

اوی آج دی اکھاں بھر لیدی
 کر یاد کواسی روٹی توں
 جی بھر کے عُصہ کڈھدی ہے
 تک لاٹھی آتے لنگوٹی توں
 جو دن دیویں نہ جان سکی
 پلے دی نیت کھوٹی توں
 اوہ انپڑھ ہوکے ویکھ لود
 سچ کہنوں کدے ترہندی نہیں

سرہند چوں لنگھدیاں

(چھوٹے صاحبزادیاں دی ۳۰۰ سالہ شہیدی شتابدی موٹھے)

سرہند دا دستھار ہو گیا
 ہریو ہادیوار ہو گیا
 سینے نیچھاں دے وچ چندے
 ہر بند اسرکار ہو گیا

دسو گجری ماں کتھے ہے؟
 پوتریاں دی چھاں کتھے ہے؟
 ٹھنڈا راج مرمی کیتا
 دسو اصلی تھاں کتھے ہے؟

اورنگ زیب اُداس کھڑھا ہے
 پلکل ساڈے پاس کھڑھا ہے
 اس نے جس دی انج مکائی
 اوہ تے بن اتھاس کھڑھا ہے

اودھے دل نؤں ڈویؤ پندے نے
 میری وکھہ طبیعت ڈھلی نؤں
 اوہنؤں بے حد اوکھا لگدا ہے
 میرا آؤنا جانا دلی نؤں
 دُدھ جھٹھا ہی نہ کر جاوے
 اوہ روھے گھوڑی پئی نؤں
 میں سیس جھکاواں ہور کتے
 ماں ایہ گل ہرگز سہندی نہیں

توں چور چور نہ آکھیا کر
 میں ہوڑ رہا، میں ہٹک رہا
 اوہ اگوں مینوں کہندی اے
 توں ایسے کر کے بھٹک رہا
 توں دوچتی دا ڈنگیا ایں
 وچکا ہے تاں ہی لٹک رہا
 جو اِنج دے دن وی جھوٹھ کہے
 اوہ ماں پھر ماں وی رہندی نہیں

نیہاں وچ وشواس کھڑھا ہے
 فرضاں دا احساس کھڑھا ہے
 سرب سیمیں دا ہانی ہو کے
 ورثا بن دھرو اس کھڑھا ہے

عالم گیر کہاؤندا دولت مند کتھے ہے؟
 اٹاں چو نے نال اُساری کندھ کتھے ہے؟
 دولعلاں دا جوڑا اُج لکار کے پچھتے
 حکم حکومت تے صو باسر ہند کتھے ہے؟

مہرا موتی رام جیو ندا آپ پچھانو
 ہر لنگر وچ سیوا کر دے آپنا جانو
 پنتھ گراں دے مارگ تے سیوا وچ رُجھا
 صبر تے سنتو کھ دی مورت آپ پچھانو

انتر دھیان نؤں جوڑ ویرتی کروا کاگر
 اپنے من چوں کڈھو اس پل وچ سو داگر
 اُس بندے دی بکل وچ کیہ نگھ ہووے گا
 دم پتانے بخشیا جس نؤں گزگا ساگر

اشرفیاں دے ٹوڈ ریل سر دار بن گیا
 ظالم او سے پل دھرتی تے بھار بن گیا
 وقت دے اتھرے گھوڑے نؤں جس تھ پائی سی
 ر ہندی دنیا تیکر ”شاہ کردار“ بن گیا

تیز دھار تلواراں تو جوڑ ردا نہیں ہے
 پر ایہ کارج ہر کوئی کردا نہیں ہے
 ’شیر محمد‘ اُج دی اک ست کارت ناں ہے
 ’ہاء النعرہ‘ مارن والا مردا نہیں ہے

کون سنبھالے ورتن پچھوں لہڑے سندنؤں
 گھر وچ کیہڑا رکھدے دسوا ایسے گندنؤں
 ناں نؤں وٹا لایا، جا برنؤں اُکسایا
 وقت پیداؤر کارے اُج دی سچا نندنؤں

بلیاں جنداں وڈے سا کے
 وارث بن گئے آ کے با کے
 دھاڑویاں دا ایکا دیکھو
 سکھر دُپہرے مارن ڈا کے

ساڈا سا نجھا دکھ دریا

(نو۔ پروفیسر شریف گنجانی دے ناں)

سرحد پار کھلوتے مِترا، کاہنوں دل بھریا
آپاں دوویں وکھ ہاں بھاویں، ساڈا سا نجھا دکھ دریا

درد کہانی سا نجھی ساڈی، سا نجھیاں ساڈیاں پڑاں
اک دؤجے دا پنڈا ونھیا، ساڈے اپنے تیراں
بھدی پڑ نیری دی گاتھا، ایہ وہندا دریا

تیرے پنڈ وچ اُگے رُکھ دا، میں ادنا پرچھاواں
سن سنتالی کھا گیا جیہدے ٹاہن سنے ہی چھاواں
ہُن تے تیری چھاں دن یارا، رہندا دل تپیا

سا نجھی بھیر تے مرزے سا نجھے، سا نجھے ساڈے رانجھے
آپاں ہی دوویں کیوں یارا، اک دؤجے دن رانجھے
اک دؤجے دے زخماں اُتے، دے مِلماں لا

گنگو تاں لالچ داناں ہے
ایہ پیسے دی کالی چھاں ہے
”کھیڑی اُتے سبھری“ پنڈ نہیں
اُج وی ایہ جمدا ہر تھاں ہے

پاگل گھوڑیاں دی مدھی دھرتی کرن زادر
لیراں لیراں ہو چلی سی ہند دی چادر
اتھرے گھوڑے دی جس اگیوں واگ پھڑی سی
”ویراگی“ توں بن گیا ’بندا‘ شیر بہادر

چار پنڈیرے دھند ہی دھند ہے، گرد غباروی ہے
ورثے دے ول پوٹھ کیتی داروح تے بھاروی ہے
سارے پنچھی چوگا تے نہیں چکدے وکھ لوو
دسویں گردے سُننے لے کے، اُڈدی ڈاروی ہے

آتم چنن ویلا، خود دے سنگ بہناسی
ایہ تاں سیک زنترا آپاں خود سہناسی
ڈھول ڈھمکے رولے رپے، ایہ انداز نہیں
پھلاں نوں پھل ارپ آساں اُج چُپ بہناسی

کھمبھ کھلرے نے کاواں دے

کھمبھ کھلرے نے کاواں دے
روک لیو نشانے بازیاں
پُت مک چلے ماواں دے

کتھے اڈیاں گٹاراں نے
ایتلیں نہ تیاں نچیاں
ساڈے پنڈ مٹیاراں نے

وجدا اے ڈھول پیا
فیر کی جواب دیو گے
سارا پنڈ ہی جے بول پیا

ماواں دی چھاں خطرے
گودی بچ کھڈونا مُٹیا
ڈھڈوں جمدیاں پئے خطرے

تیرے شہر دے حاکم وانگٹوں، حاکم ساڈا چندرا
تاہیوں تیرے ہوٹھاں وانگٹوں، میرے ہوٹھیں چندرا
لگھ زنجیراں ہوون بھاویں، سائوں کیہ پرواہ

حد بندیاں ساڈی سانجھ دی کندھ نہ، بے مطلب نے لیکاں
بول تیرے جد سہن تسیہے، میں سندا ہاں چیکاں
وا نوں کون کہے نہ دسیں، حڈاں دا تڑپاے

سرحد پار کھلوتے مترا، کاہنوں دل بھریا
آپاں دوویں وکھ ہاں بھاویں، ساڈا سانجھا ڈکھ دریا

دانے رس گئے اناراں دے
تلیاں چوں گدھا مریا
ساڈے پنڈ مٹیاراں دے

اکھیاں چ نیر نہیں
کرن کمائیاں توریا
جیہدا مڑیا ویر نہیں

سُننے دا لگ ٹٹیا
دِن دیویں ساڈے ساہمنے
گھر بار گیا لٹیا

سبھنا دی ماں دھرتی
ڈُہیں لیکاں پاؤن والیا
توں تے چندریا حد کرتی

تلیاں تے مہندی اے
جدوں دی کتے اُتو بولدے
میری جان ترہندی اے

لکڑی وچ رکل ٹھوکاں
ہڑھ دریاواں دے
کلھا کلھ میں رکویں روکاں

امباں نوں یور پیا
گٹھے بہہ کے ہسدے ساں
ایسا موسم دُور پیا

پانی وچ گھر گھلی
چارے بنھے اگ بلدی
وچ لگدی اے زہر گھلی

اکھیاں چ نمار نہیں
کاہنوں یار بدل گیا ایں
پہلاں وِرگا پیار نہیں

لم سَلْمی نھیری زندگی سوچ کے جیء ڈرے
پیار محبت امن دا پرچم سُنے گنگن بھرے

اس دھرتی دا کَنکا کَنکا ایہ ارداس کرے
جیہڑے تھاں بجر تے بیلا اوتھے فصل بھرے

ماں دی گودی بال اُؤآں بیٹھ کول کرے
آپنے گھر توں ڈر نہ آوے دیہڑے رہن بھرے

تڑکسار ماں پائے رِڈکنا مکھن ہتھ بھرے
دُده پُت رہن سلامت نوںہاں دھیاں نہ ہوں پرے

بھیناں ہتھ سہاگ دا چوڑا بَنوا آن ورے
تربیل دے موتی کھلرے ویکھو شگن سویرے کرے

تپدی دھرتی مینھ منگدی ہے رَج رَج میگھ دَرھے
دُشمن دی دی اکھ وِچ اُتھرؤ ہُن نہ جان جرے

نویں صدی وِچ

نویں صدی وِچ اس دھرتی تے رب ہُن مہر کرے
ون ترن مولن مہکن ٹہکن پلھرن برکھ ہرے

اگن کھیڈ دی داؤ ٹولی تڑ جائے دُور پرے
گھر دیاں ٹلراں روشن ہوں جگن چراغ دھرے

لم سَلْمی رات دے مگروں ہُن پر بھات کرے
اوہ نہ اس دھرتی تے آوے جس توں بال ڈرے

ہری اگوری کنک تے سُنپے ہُن نہ مرگ چرے
سکھم سکھنے نیناں دے وِچ چانن واس کرے

چندرما سورج تے دیوے سنمگھ نھیر مرے
جگ مگ جوت دھرت دے کونے نُر و نُر کرے

رہے ٹھوکندا مچیاں پیڑھے،
جاں پھر گھڑ دا گھڈ گھڈیرے،
رنگ برنگیا چرخیایاں تے پیل پنگھوڑے
لکڑی دے وچ چند دھڑکا وندا

چتر کارتوں چنگیرا
رب دے چڈا اُچ اچیرا
رنگاں توں بن لکڑی اُتے
ویلاں، پتے، بڑیاں پا وندا
اُس دی ہست کلانوں سجد اہر کوئی کردا
جووی اُس دے نیڑے آ وندا

نور دین نون اُس ویلے دے دانش منداں پک نال لایا
ایہ سمجھایا
گھڈ گھڈیرے چرخیایا تے پیل پنگھوڑے
گھڑ ناچھڈ دے
ایہ کم تیری تھاں تے کوئی وی کرسکدا ہے
تیرے کرن دی خاطر کارج وڈے وڈے
کہن سیانے اودوں تیک موتیاں ورگے
لش لشکنڈے بول گرمکھی
کیول پتھر چھاپے خانے وچ سن

اکھڑ شیلی

اُنویں صدی دے اُنت سمیں دی بات سناواں
مخت اُتے مشقت کر کے روٹی کھاندے
مستریاں دے اک منڈے دا
ناں تاں بھاون نور دین ☆ سی
پرانج اُس دا پتہ ٹکانا
نھیرے وچ گوانج گیا ہے

امر تسر دا جمیا جایا
جاں پھر لاگے کوئی پنڈسی
اس دامینوں علم نہیں
لوکین آکھن شہر کمایاں
کرن دی خاطر آیا ہوئیں

(☆ نور دین گرمکھی ورن مالانوں پتھر چھاپے توں بعد لکڑو چوں گھڑ کے ناپ فونٹ لئی بیٹرن تیار کرن والا پہلا کاری گر۔ اس توں مگروں
لالا دھنی رام چاہرک اُتے لالا گھنڈا مل نے گرمکھی چھاپے خانے لئی سکے دے اکھر پرچلت کپتے)

سانوں آج گجھ یا دنہیں ہے
 اُس دی گھال کمانی پخت نہ چیتے کوئی
 پرا یہ پہلی وار نہ ہوئی
 نینھ وچ پتیاں اٹاں دَسو کون پھولدے؟

نور دین تاں وڈے گھر دے چھاپے خانے اندر
 ادنا دجیا زکا نوکر
 چو یں کسے گھر اندر سارا کوڑا ہونجھے
 مگروں نگرے تک جان دی ہے تیل کی بو کر

جیہناں دناں وچ نور دین نے
 اکھراں دے وچ چند دھڑکائی
 او دوں حالے بندا کیول بندا ہی سی
 نہیں سی بنیا زہری کیڑا
 ہندو مسلم سکھ عیسائی
 دھرم نسل دی دُور توں دا
 حالے تیز بخار نہیں سی

کئی واری تاں ایوں لگدا ہے
 میاں میر فقیر دے وانگواں

وزیر سنگھ دے چھاپے خانے
 نور دین نے ڈیرا لایا
 لکڑی دے وچ آ پئی سچ سر جنا بھر کے
 اوڑے ایڑے کولوں تڑ کے
 سسے پیریں بندی تیکر چند دھڑکائی
 ساری خلقت دیکھن آئی

نور دین نوں اس گل داوی علم نہیں سی
 میں تاں اس پنجاب وچ دَسدے لوکاں خاطر
 ورتا اک اتہاس دا لکھیا
 نور دین دا نور شیداں وچ ڈھلایا
 ہر پنجابی دے متھے وچ سورج بلیا

سارے اکھ لکڑی توں سکے وچ ڈھل گئے
 پاٹھ پُستکاں دھرم گرتھیاں تے ہرتھوویں
 اک نہیں لکھ کروڑاں
 اک دم سؤ ہے سورج بل گئے

نور دین دا اتا پتا جاں تھاں سرناواں
 جاں اُس دے پنڈ دا کوئی مدھم پر چھاواں

ساڈی تہاڈی کا ہدی جنگ ہے

جد تک ساڈے اتے تہاڈے
گھر دے اندر بھکھ تے تنگ ہے
دل تے ہتھ دھر کے پھر دسیو،
ساڈی تہاڈی کا ہدی جنگ ہے

صدیاں لئی سانجھ بھر چن
کھوہ وچ سٹ کے
عمروں لئی خون دے رشتے
ندی روڑھ کے
کا ہدی خاطر بھر دے رہیے
لینا سفر پیاس قہردی
پھر کیوں آپاں
چٹھے کھوہ جیوں رگڑھدے رہیے

نور دین نے آپنا سواہا خاب بال کے
ساڈا گھر و بیٹا رشتا
گل دھرتی دی دانش نوں جا ما پہنایا

نور دین نوں آج توں پہلاں

نہ میں جاناں نہ پہچانا
پر آج میری حالت ویکھو
جیہڑا اکھرو وی پڑھد ہاں
ہر اکھ دے ہر حصے چوں
نوری متھے والا سورج

نور دین ہی نور دین بس چمک رہا سی
بھاویں کجھیا تکی عمرے
آج تیکر وی سرب کتاباں دے وچ ڈھل کے
چندرماجیوں دمک رہا ہے

دھرم کرم دی نھیری اندر
اُڈدے لکھ کان تے تیلے
آپو آ پنی جان بچاؤ
جیکر دھند لادھند لادسدے
اکھاں دے وچ جھٹے مارو
جاں پھر آ پنی عینک لاؤ
ہور کسے دی انگلی پھر کے
ایویں نہ ہن وقت گنواؤ

وَن سُو تے ولس پہن کے
اکو جھاڈنگ مارن زہری ناگ پُرانے
دودھے و سترپا کے کھاندے ڈڈیاں چھیاں
اکھیاں میٹ بھگتیاں کردے
اکولت دے بھار کھڑھے ہو
بن دے بگلے بی بے رانے
ادھی صدی پُرانی و نڈنوں چیتے کرلوا
وَنڈیاں سن جد گھر دیاں کندھاں
ویہڑا و نڈیا و نڈیاں چھتاں

من مئیے خصماں دے ہتھوں چھانے کھائیے
اکھیاں اُتے کھوپے چاڑھی
پُٹھی مالھ گھمائی جائیے
اکو بند و آلے وڈوالے پر کر ما کر
منوں سوچے سفر ماکا
پر اکوتھاں گھمی جائیے
ایہ نہ سوچے
کیہڑا ہے جس سانوں چٹھے گیڑچ پایا

کئے مسلے کتیاں غرضان
کئے روگ تے کتیاں مرضان
ساڈے اُتے تہاڈے گھر وچ اکو جیہیاں

دسیو جی بھر کاہدیاں مڑکاں
جیکر ساڈا تہاڈا دشمن اک ہے
آپس دے وچ کاہدیاں رڑکاں
دوہیں پاسیں اینا آدم گھان کرا کے
گھڑی مڑی کیوں ماریے بڑھکاں
چلو اتارو ٹینک پہاڑوں
توپاں تے بندو قاتل نوں وی جندرے مارو

اُس نؤں اینی گل سمجھاؤ
 کیہڑا ہے ہی جس نؤں ساڈا پیار نہ پگے
 نفرت دی اگ بال سیکدا ساڈے جھگے
 کس دی لوڑ کہ بلدی رہے سرحد زنتر
 دو بھائی مل بیٹھ کدے نہ ہون سنتر

چلو کہ آپاں دوویں رل کے
 اُس شیطاں نؤں ننگا کرینے
 عقلاں والے جو کہندے نے لاگو کرینے
 سا نچھے دشمن مارن خاطر رل مل جائے
 نفرت دی اگ سیک کے کیہ کھٹیا ہے

پاگل پن وچ کیہ نہ ہو یا
 رشتے ہو گئے بوٹی بوٹی و گیاں رتاں
 ادھ موئے جسمائ نؤں آج وی چیتے کر کے
 اکھروندی ہے
 ادھے ایڈھرادھے او دھر

جنگ دے گیت گاؤند یو لوکو
 بہہ کے اینی گل و چارو
 اینی وڈی دھرتی اتے
 کیہڑا ہے جو ساڈی والی بولی بولے؟
 ساڈے والے گیت اچارے
 اک دؤجے دے ساہیں جیہڑا مشری گھولے

ایداں سوچو!
 ہمسایہ ہے پھر وی آپنا ماں جایا ہے
 کم عقلی وچ
 جاں پھر کسے دی چکنا لے کے
 شکتی دے ہنکار وچ اتھا
 گھڑی مڑی جے لڑ پند ہے

راوی اندر وگدا ایہ جو
 اُتھرؤ اُتھرؤ خارا پانی
 ایہ تاں اوہی لوک جنہاں دے
 اُج دے دن سی وچھڑے ہانی
 اوہ سنتالی فیر نہ آوے
 ساڈی تاں بس ایہو منگ ہے

ایہ تاں نویں شکار بھال دے
 وُج کرن ہتھیاراں والے
 ہُن آپاں بالن نہیں بنا
 گایے گیت پیاراں والے
 ماں جائے نہ رہن پرانے
 توڑ دیو ہُن کاہدی سنگ ہے

کلماں بُرشاں سازاں والیو
 آو رل کے اک تھاں پیسے
 پنج دریاواں دی گڑھتی ہے
 سبھ دی سُنیے، سبھ نوں کہیے
 نانک، شیخ فرید، تے بلھا
 جد تک دوہاں دے انگ سنگ ہے
 ساڈی تہاڈی کاہدی جنگ ہے

گیت

(سری ہنس راج ہنس دے ناں..... جس دے کہن تے میں اسے
 وشے تے لکھی نظم نوں اُس دے ۱۲ اگست ۲۰۰۲ء نوں واگھا سرحد
 تے گاؤں لئی گیت وچ ڈھالیا)

جد تک ساڈے اتے تہاڈے
 گھر دے اندر بھکھ تے ننگ ہے
 دل تے بہتہ دھر کے پھر دسیو
 ساڈی تہاڈی کاہدی جنگ ہے

دھرماں دے اوہلے وچ آپاں
 لڑدے لڑدے کتھے اُپڑے
 اک دوجے نوں زخمی کیتا
 لیرا لیرا کپتے کپڑے
 اگاں اگاں کھیڈی جانا
 ایہ کھیڈن دا کھیڑا ڈھنگ ہے

چڑھی برات سچی ہے گھوڑی
 گا نی بھینے ویر دی گھوڑی
 رہے سلامت جگ جگ توڑی
 جو وی امنای دی گل کردا
 کریئے پینڈا گھر توں گھر دا

واگھیوں پار وِسدیا یارا
 بات میری دا بھریں ہنگارا
 اودوں تک نہیں سوندا تارا
 جد تیکن نہیرا نہیں مردا

شہر لاہوروں امبرسر دا
 کریئے پینڈا گھر توں گھر دا

گیت

(اس گیت دیاں پریرک سٹراں دے شاعر سو. صوبائیکھ دے ناں)

شہر لاہوروں امبرسر دا
 کریئے پینڈا گھر توں گھر دا

دھرتی وِٹدی لیکا ولہیاں
 تھاں تھاں آپے گڈیاں پھاہیاں
 پڑاں مل گنیاں ان چاہیاں
 ڈوگکھا زخم کیوں نہیں بھردا
 شہر لاہوروں امبرسر دا

لاٹ ایہناں دی جگ جگ چوے
 دیوے چوں کاں تیل نہ پیوے
 جگدے رہن محبتی دیوے
 جیہڑا دؤر ہنھیرے کردا
 کریئے پینڈا گھر توں گھر دا

ڈانگ نال ناپدے ہو چوریاں دے مال توں
 سوَنپ ڈے واری انصاف دی چندال توں
 ہر ویلے ٹالی جاؤ روٹی دے سوال توں
 آکھدے ہوساٹوں تئیں ایویں مری جاندے او

وہچدے بارؤد نالے امناں دی راگنی
 دسو ایہ مزائل کیہڑی کوئل اُتے داگنی
 سُستی پئی ضمیر دسو ہور کدں جاگنی
 راجیاں توں توپاں دے دلال کری جاندے او

روہیاں دی وٹڈ ویلے باندرن دی سالی
 کسے ویلے سُستی اساں ایسراں مثال سی
 تئیں وی تاں اوہی اپنائی جاپے چال سی
 آپنے ہی گھراں توں نہال کری جاندے او

ہیر ہتھوں گیدوں ویکھو! کھائی جاوے پڑیاں
 رانجھیا بھراوا چل چھڈ، مجھاں بڑیاں
 تیوں کیہڑا اتھے نے سیاسی مجبوریں
 حقدار لٹ کے کنگال کری جاندے او

راج بھاگ والیو

راج بھاگ والیو! کمال کری جاندے او
 جتھوں جووی ملے، اوہی مال چری جاندے او

مہنگے مل لیاں ساڈے وڈیاں آزادیاں
 ادھی راتے دھرتی توں وٹڈیا فسادیاں
 دن چڑھے جھولی وچ پینیاں بربادیاں
 دھرماں سر الزام دھری جاندے او

لوڑدے غریب روٹی کپڑا مکان جی
 ایٹماں دے ڈھیر اُتے سکدی اے جان جی
 ایسے توں ہی آکھدے ہودین تے ایمان جی
 نال کھنڈی چھری دے ہلال کری جاندے او

آج تک سمجھ نہ آئی گھنڈی
 دھرم پنکھ لا اڈ ریا ایتھوں
 کوئی نہ لہمن جاوے
 آج ارداس کرو
 سنتالی مُرنہ آوے

پے گئی اوڑ، گئی ہریالی
 چہریاں اُتوں اڈ گئی لالی
 پھولاں توں بن سٹی ڈالی
 اس موسم وچ بھلا پیہا
 کیہڑا گیت گاوے
 آج ارداس کرو
 سنتالی مُرنہ آوے

سُرخ لہو وچ گھلپا پانی
 چائی سنے اُداس مدھانی
 کلھئی تند نہ اُلجھی تانی
 جیندے جی اَسیں بندیوں بن گئے
 راج تخت دے پاوے
 آج ارداس کرو
 سنتالی مُرنہ آوے

سنتالی مُرنہ آوے

اُتھرو اُتھرو دل داویہڑا
 دوہاں نوں سمجھاوے کیہڑا
 ساڈے پکے پائی جان دے ہو کے ہنچھو ہاوے
 آج ارداس کرو
 سنتالی مُرنہ آوے

لک لک ہوئے باجرے چہریاں
 راوی کنڈے رتجھامریاں
 کس نوں کون دے دلبریاں
 ادھی صدی گزار کے پلے
 آج وی صرف پچھتاوے
 آج ارداس کرو
 سنتالی مُرنہ آوے

چودھرتے قابض ہے گنڈی
 نرمے نوں امریکن سُنڈی؟

اپنی بہوتی ات نہ چنگی
 گل دنیا سؤلی تے ننگی
 دھاریں ہیتی رنگ برنگی
 دؤجے دے گھر بال مآتا
 آپ کویں بچ جاویں گا

کردے جبر، اجارے دارا
 ہتھیاراں دے سر سردارا
 پٹھیاں متاں اُلٹا کارا
 جے کر چکھے مُو نہ ہو یا
 اگے کدھر جاویں گا؟

لسیاں تے تلوار چلاویں
 لاشاں دے انبار لگاویں
 پھر توں بگا شیر کہاویں
 سویاں اندر مٹی اُتے
 کداں حکم چلاویں گا؟

جنگل دے وچ شیر نہ بن توں

جنگل دے وچ شیر نہ بن توں
 جگ توں پشو کہاویں گا
 جنگل جوگا رہ کے دس توں
 پھر کدھر توں جاویں گا

دُنیا دے وچ مار مرِنیا
 تیری تھیلی وچ رُپِنیا
 نیا توں وڈا مَلخِنیا
 ایسے پتھر بیڑی اِکو
 ساگر وچ دُب جاویں گا

خُون والے ہتھ نہ توں خُون نال دھو

آپنے توں دُور ذرا ہٹ کے کھلو
خُون والے ہتھ نہ توں خُون نال دھو

پلیے نی کیہڑی گلوں شور توں مچایا
تیرا ہی پڑھایا دینت کھان تینوں آیا
تیرے اگے آیا، تیرا کھٹیا کمایا
لوکاں والی گل تیرے نال گئی جے ہو
خُون والے ہتھ نہ توں خُون نال دھو

زندگی تے ڈاکے سدا مار دے چنڈال
ناگاساکی، ہیرو سیما جاگدے سوال
اوس دھوویں نال حالے اکھیاں نے لال
چھڈدا بارود سدا گندی بدبو
خُون والے ہتھ نہ توں خُون نال دھو

پہلاں توں شیطان شنگاریں
رولا پا لوکاں نوں چاریں
پھر توں اُس نوں پھڑ کے ماریں
کاٹھ دی ہانڈی دے وچ دس توں
کد تک لاش پکاویں گا

بُریا توں کر دیں بُریائی
مؤنہوں آکھیں لوک بھلائی
ماریں ڈاکے کہیں کمائی
اپنی دولت کٹھی کر کے
پھر کیہڑا رج جاویں گا؟

تیرے ہندیا ڈردے ریے
جاندیاں وی، کجھ نہ کہیے
تیرا جبر گہاڑا سپے
جے دم گھٹ کے مر گئے آپاں
کس تے رعب جماویں گا؟

بھنگڑا سیال کوٹ دا

ہسدے گاؤندے خوشی مناؤندے، نچدے دھرتی پیر نہ لاؤندے
 نوں نکور کھڑ کویں لیڑے، بنھ کے چادرے پڑ وچ آؤندے
 کہندے ڈھولیا ڈگامارتوں
 لا کے صدتوں نوراوے
 بھنگڑا سیال کوٹ دامشہو راوے

پگی کنک و ساکھی آئی، جٹاں دے گھر رونق آئی
 گھر دی کدھی ناگ دی بچی، پی کے دار و خوشی منائی
 رب دیا رکھاں رہے سلامت
 پے گیا امباں توں یو راوے
 بھنگڑا سیال کوٹ دامشہو راوے

دیوتا سرؤپ بنیں وچوں ہیں توں ناگ
 سندا نہ کدے دی توں امناں دا راگ
 اینی وڈی سٹ کھا کے ہن وی توں جاگ
 چھڈ سرداری، بھائی چارے بچ کھلو
 خوں والے ہتھ نہ توں خوں نال دھو

سمیں دی کتاب وچوں کر لے پڑھائی
 کون چت سکے ہتھیاراں دی لڑائی
 لڑنی تاں لڑ توں وچاراں دی لڑائی
 کدے دی بندوق وچوں نکلے نہ موہ
 خوں والے ہتھ نہ توں خوں نال دھو

دنیا بچ تیری پیسے زور سرداری
 بھیڑیاں دے نال سدا رکھدا این یاری
 اوہناں نے ہی آج تیری پگ ہے اتاری
 تیری شہہ تے لسیاں نوں گھوردے سی جو
 خوں والے ہتھ نہ توں خوں نال دھو

کشمیر منگدا آدمی

ادھی رات ویلے
 جد میں لہور دے پنج تارا ہول فلٹیٹر وچ چلدے
 سماروہ توں ویہلا ہویا
 تاں باہر نکلیا
 ڈھچکؤ ڈھچکؤ کردے
 اک سائیکل والے شرابی نے
 مینوں چکھویں آواز ماری
 سردار جی! کشمیر کدوں دیو گے؟
 میں کیہا
 ہئے ہی دیواں کہ سویر تیک سار لوں گا
 بولیا! ”سردار جی مزاحاں پئے کردے او“
 میں کیہا، ”تے پہلاں توں کیہ کیہا سی؟“

لمی گردن کالی گانی، سَپ دی توڑتیں مستانی
 مرغناں کولوں نین اُدھارے، لے کے چاڑھے تیر کمانی
 ہار، میلاں والی جٹی
 تک تک چڑھے سرؤ راوے
 بھنگڑا سیال کوٹ دامشہؤ راوے

پیریں جو تئی نارووال دی، ملی نہ کیتوں ایہدے نال دی
 توڑ مٹنی تڑدے گھرؤ، ریس کراں کی تیری چال دی
 لہورتے پشور ایہدی نوک توں میں واراں
 بھوایں بدلے وچ لے لئی پسرؤ راوے
 بھنگڑا سیال کوٹ دامشہؤ راوے

نچدے لڈیاں پاؤن دھالاں، ہتھ وچ شیشے کرن کمالاں
 دریاواں نون تو راں بھلیاں، وکھ وکھ ایہناں دیاں چالاں
 اکوای پچھتاوا مینوں وڈھ وڈھ کھاوے
 جیہڑا ہو گیا اکھاں توں دؤ راوے
 بھنگڑا سیال کوٹ دامشہؤ راوے

جے نہیں منگدے تاں کدے نہیں منگدے
دہاڑی وچو گھٹ مِلد اک ہور سَور و پچیا

جس نؤں مُلکاں دے حاکم
سرحداں تے پٹا کے چلاؤن لئی
پہلاں ہی کاٹ کٹ کے رکھ لئیدے نے

میرے کول تاں صرف محبت دیاں موم پتیاں نے
جاں شہداں دی جمع پونجی
جو میں تیرے شہراوہی لے کے آیا ہاں
اَسیں مناں تے راج کرنا ہے
تناں تے نہیں
تناں والیاں نؤں دھرتی چاہیدی ہے
تے مناں والیاں نؤں آزاد سُنیاں لئی سرب سا نچھا امبر
آ! سا نچھے سُننے لئی بغل گیر ہوئے

میں پچھیا! جو نا! توں کم کیہ کردیں؟
بولیا، مزدوری کرناں، سَور پئے دہاڑی والی
اینا سُن کے مینوں اپنے شہر دے
ایہو جے بہوتے سارے لوک چھیتے آئے
جیہناں دی دہاڑی وی سَور و پئے ہی ہے

ایہدے وانگ ہی منگدے نے اوہ وی
کدے کشمیر! کدے خالصتان!
کدے گجھ! کدے گجھ!

تہاڈے پتر دھی نوں جھو چھا چاہے بنا سکدا ہے
 تہاڈے سریر تے ضمیر نوں
 کجھ دی کہے بغیر
 آپنا غلام بنا سکدا ہے

سُرگ لبھدیاں نوں

نرک دا پیارا
 ایسے لئی ودھ رہا ہے
 کیونکہ دھرتی تے وسدے بہوتے لوک
 سُرگ کتوں ہو لبھدے نے

سرحداں بہت سُرکھیت نے
 ہن سرحداں بہت سُرکھیت نے
 کیونکہ دشمن ہن
 سرحد اتھانی نہیں آؤندا
 تہاڈے گھر، ویہڑے، رسوئی، بیڈروم جاں جتھے چاہے
 جدوں چاہے، چوہیں چاہے وڑسکدا ہے
 اٹھینے دی چھتری جاں کیبل تار راہیں
 تہاڈی تھالی وچوں روٹی چک کے
 تہاڈے ہتھاں وچ
 آپنی مرضی دا کوئی ہو رپکوان پھڑسکدا ہے

تور وچوں اسیں تاں نہیں منزلاں پچھاپے
 کتھوں کتھے چلی نہیں توں روپ دیے رلیے
 اصلی کہ نقلی شباب پڑھ لئیدے آں
 اکھیاں چوں اسیں تاں کتاب پڑھ لئیدے آں

ویکھیں تینوں بھل کے وی بھل جے نہ سادگی
 سادگی بغیر نہ چوندی کدے تازگی
 ایسے گر نال ہی حساب پڑھ لئیدے آں
 اکھیاں چوں اسیں تاں کتاب پڑھ لئیدے آں
 ساریاں سوالاں دے جواب پڑھ لئیدے آں

گیت

اکھیاں چوں اسیں تاں کتاب پڑھ لئیدے آں
 ساریاں سوالاں دے جواب پڑھ لئیدے آں

پناں بولے پاؤندے ہو جو روز ہی بھارتاں
 پناں ویکھے پڑھ لئیں ساریاں عبارتاں
 امبراں تے پوڑھی توں بغیر چڑھ لئیدے آں
 اکھیاں چوں اسیں تاں کتاب پڑھ لئیدے آں

متھے دی تیوڑی پاوے جیہڑیاں کہانیاں
 بھریں نہ ہنگارا میتھوں دسیاں نی جانیاں
 خواہاں دے پرندے نوں جناب پھر لئیدے آں
 اکھیاں چوں اسیں تاں کتاب پڑھ لئیدے آں

جنگِ وِج

جنگِ وِج ہتھیار نہیں

آدمی مردے نے

ٹینک، توپاں تے بندوقاں

فصلاں نہیں، منٹھنا نوں چردے نے

ان لکھیا اتہاس چکھدا ہے

بھلا ایہ عیسا دے وارث

ایداں کیوں کردے نے؟

حضرت محمد دی دھرتی تے

کہو چھا تانڈ و کردے نے؟

جس نال گھر قبراں بندے نے

تے قبراں داستناپ

چکھے رہ گئے

پتھر ہوئے لوک جردے نے

آ کی رہے نہ کوئے

اوہناں نے دھرتی تے

پو رانقشہ واہیا، تے چاہیا

”آ کی رہے نہ کوئے“

باقی رہے نہ کوئے

اوہناں دھرتی تے سہا گا پھیریا

تے اعلان کیتا

ہُن دھرت پدھری ہے

کوئی وی تھاں اُچی نیویں نہیں

اوہناں دھرتی وِج دانے نہیں

بارؤ د بچیا

تے آپنے بچیاں نوں آکھیا

اس دھرت دے تئیں اگلے مالک ہو

پرا یہ بھُل گئے کہ دھرتی وِج

بارؤ نہیں دانے اگدے نے

تے جیہڑے بارؤ د بچدے نے

اوہناں نے پیلیاں وچوں کدے وی فصلاں نہیں وڈھیاں

میں رات نوں پچھیا

میں رات نوں پچھیا
 توں دن نالوں کئی گنا کالی کیوں ہیں؟
 تیری بکل وچ ہی چور لٹیرے
 تے ہور سارے گندے عنصر
 کیوں باگھیاں پاؤندے نے؟
 اُس نے دن دے چٹے چائن ورگے
 سپشٹ شیداں بچ کہا
 سؤرج دی میرے ول پٹھ ہے نہ
 ایس لئی
 اکونقرے نال میرے ساہمنے
 بڑا کجھ بے پردہ ہو گیا

میں اُس کوی نوں پچھانگا

میں اُس کوی نوں ضرور پچھانگا
 رات دے ہنھیرے وچ توں کتھے سی؟
 تے پھر جدوں دن دے چٹے چاننے وچ
 ہتھیار مغرور ہوئے پھر رہے سن
 توں اودوں کتھے لگ گیا سی؟

میں اُس دیاں کوتاواں دی تلاشی لوں گا
 تے لبھاں گا او ہناں سپیاں دے استھ
 جو اُس دے نال ہی
 پناں سڑیاں سواہ ہو گئے

میں اُس کوی دیاں کتاباں چوں لبھاں گا
 کتھے گئی اُس دی بھجری جیون چنگیاڑی
 جو اوہ سائوں سپیاں دے بھاء و پچد اربا
 شیداں اوہلے لکے شاعر نوں
 جے میں نہ وی پچھ سکیا
 تاں وقت ضرور پچھے گا

سانھ

اوہ ملک وانگ نہیں
 ہنکارے سانھ وانگ ٹر پھر رہا ہے
 ساڈیاں بستیاں دیاں کندھاں نال کھہندا
 کھر لیاں ڈھاؤندا
 فصلاں مدھدا، چردا
 اوہ سر عام گھم رہا ہے
 اُس دی پوٹھ تے لگا ٹھپا
 سانوں بولن نہیں دندا
 کیونکہ ٹھپا لاؤن والے
 ماکاں ولوں گھلے آٹے نال
 ساڈے گھر یں روٹی پکدی ہے
 سرٹکاں تے پل اُسر دے نے
 بیتانے لوکاں لئی گھر بندے نے
 سکول، کالج تے ہسپتال کھل دے نے
 اڈے ہوئے ہتھاں نال خیرات منگدے منگدے
 اسیں اپنے نہتھے کیوں ہو گئے؟

وٹو منڈی

سچا وٹو ہن اک منڈی بن گیا ہے
 مہنگائی دے زمانے وچ
 سبھ کچھ ہی بڑا مہنگا ہے
 جے سستا ہے تاں کیول آدمی
 تے اُس توں وی سستی ہے اُس دی ضمیر
 جو کسے وی مہنگے سستے بھاء
 خریدی جاسکدی ہے
 کچھ ٹھیکریاں بدلے
 دیش بھکتیاں، ناہرے تے لارے
 خرید وچ سکدے ہو
 گھر پٹھیاں ہی تسیں
 وٹو منڈی دالا بھ اٹھاؤ
 راتورات مالو مال ہو جاؤ

آپنے توں دؤ رکھلو کے

مینیوں میرے توں
 دؤ رے جاو
 اک فاصلے توں
 میں خودنوں نہہارنا چاہندا ہاں
 آپنے نال رہ رہ کے
 مینیوں اپنا چہرہ نہیں دسد
 لوکاں وانگ
 میں خودنوں
 آپنے توں دؤ رجا کے
 جانناتے پچھاننا چاہندا ہاں

امرویل

امرویل فوٹو وچ کئی سوئی لگدی
 پہلی پہلی
 چائن رکیاں تاراں ورگی
 پر رکھاں داساہ ست پیوے
 جد تک رکھڑا سک نہیں جاندا
 تد تک جیوے

دھرتی گول نہیں

اوہ کہندے رہے
 دھرتی گول ہے
 میں کہہ نہیں، دھرتی گول نہیں ہے
 ایہ تال چب کھڑی ہے
 ایسے پر مانوں ہلیاں توں بعد
 کبھڑی ماں سلامت رہ سکدی ہے

ساڈے لئی جنگ ہوئی تیاروے ہاں

راہے تاں ہو گئے آج توں جنگاں توں واپسے جی
ساڈے لئی جنگ ہوئی تیار وے ہاں

گھر توں گھلّیا سی پُتر کرن کمائیاں توں
دل اُتے رکھ کے پتھر بھار وے ہاں

چچھلی دو ماہیں چھٹی ویلے تاں ویاہیا سی
ہوئے مہینے حالے چار وے ہاں

مریا نی مریا ویرن، مریا اے دیش لئی
چھپیا نی ناں وی وچ اخبار وے ہاں

پُتر دی تھاں تے مُڑیا بکسا جیہا وکھ کے
رویا سی ٹر بھباں مار وے ہاں

آج خوشیاں نوں مانن والے

آج خوشیاں نوں مانن والے

تُر گئے جیہڑے جیہڑے جیء

اوہناں نوں میں کسراں دساں؟

مہینوں لبھا دساں کیہ؟

کتھے گم گواچ گئے نے

رات براتے لبھدا بھرا ناں

اَیدھر دی گولی بھاویں اودھر دی گولی سی
پُتر تاں موئے دوویں وار وے ہاں

کِنے پُتر اَیدھر مر گئے، اودھر دی خبر نہیں
توپاں توں آیا نہ ڈکار وے ہاں

سرتے لے چٹی چٹی ودھوا جد پھرتیاں
دھرتی وی کداں چکُو بھار وے ہاں

سوچو وے سوچو ویو ایہناں دا کالا مُنھ
دھرتی تے چتے ہتھیار وے ہاں

ووتاں دے وَنجاں خاطر، مسلے اُلجھاؤن لئی
چاڑھ دتا جگ دا بُخار وے ہاں

ایدھر تے اودھر قلماں جھگو جھگ ہویناں نے
رت وِچ بھجے اخبار وے ہاں

امبرنؤں چھوہن کیرنے، دھرتی وی کمب گئی سی
ڈنگی غش کھا کے اودھی نار وے ہاں

رنگلا نی رنگلا چڑا باہاں چوں تڑک گیا
چہرا وی ہویا زرد وسار وے ہاں

نئی جھی اگن ورے، بھانا کی ورت گیا
کدھر نون جاؤ ایہ مٹیار وے ہاں

باپو دی ٹٹی ڈنگوری، ماں دی اکھ جوت گئی
ہویا جگ سارا اندھکار وے ہاں

کہندا سی اگلی چھٹی ویلے جد آؤنگا
لبھاں گا بھین لئی گھربار وے ہاں

کندھا گل لگ لگ رووے، مونہوں نہ بولدی
خبرے دل اُتے کتا بھار وے ہاں

ساڈے ہی ماں پیو جائے، دھرماں دی چُک وِچ آئے
لڑدے نے عقلیں جتدے مار وے ہاں

جاگو وے جاگو لوکو! اپنی گل جان لوو
بننا نہیں آپاں ہُن ہتھیار وے ہاں

ساڈے تاں گھر گھر رونے عُمر اں لئی پئے گئے نے
حاکم لئی چون پرچار وے ہاں

بہتے تاں لوکاں خاطر کرکٹ دا میچ سی
ساڈے لئی لام سی تہی وار وے ہاں

حاکم توں نقد روپئے دسو جی کداں لینے
پُتر نہ وکدے کسے بازار وے ہاں

سانو تاں گولی وانگوں سینے چ وِچا اے
راجے دا بھاشن لُچھے دار وے ہاں

لکھاں نہیں کئی کروڑاں خرچے بارؤد لئی
لیکاں تاں اوویں بر قرار وے ہاں

پہلاں ہتھیار پھڑاویں مگروں پھر صلح کراوے
کداں دا چاطر تھانے دار وے ہاں

لیرو لیر ساؤ تارو تار پھلکاریاں
 پھیرو نہ پنجاب دے سریر اُتے آریاں
 شالا! مُک جاوے چندرا خواب
 اسیں نہیں کجھ ہور منگدے

پھانسی چڑھے بھگت سرا بھیاں دی سونہہ ہے
 گدیری شہیداں یودھے بابیاں دی سونہہ ہے
 ماجھا مالواتے جاگ پئے دوآب
 اسیں نہیں کجھ ہور منگدے

گیت

ساؤں موڑ دیو رنگا پنجاب
 اسیں نہیں کجھ ہور منگدے
 ساؤں موڑ دیو کھڑیا گلاب
 اسیں نہیں کجھ ہور منگدے

موڑ دیو ساڈیاں وِسا کھیاں تے لوہڑیاں
 بھیناں دے سہاگ سونے وِراں دیاں گھوڑیاں
 مٹھے گیتاں والی سُجڑی کتاب
 اسیں نہیں کجھ ہور منگدے

سُراں توں بغیر گیت چنگے نہیوں لگدے
 بالے مردانے بناں راگ نہیو پھدے
 کیہڑے کم آؤ سکھنی رباب
 اسیں نہیں کجھ ہور منگدے

پنج دریا دے پانی وچھڑے

پنج دریا دے پانی وچھڑے
 کٹھے جے ہانی وچھڑے
 گرو گھراں چوں بانگ سُنے
 اَج ڈھہہ گئے تکیئے پیراں دے
 ساڈی پاٹ گئی پھلکاری
 ہتھاں وچ ٹوٹے لیراں دے

سیس تلی دھر سؤرمیاں
 رل منگی دیش آزادی
 چاٹر دی چھڑائی ویکھو
 پتے پائی بربادی
 اَج تیکن سُن دے ہکھورے
 ندیوں وچھڑے نیراں دے
 ساڈی پاٹ گئی پھلکاری.....

دلیوں شہر لاہور

اَسیں تاں دلیوں بس توری سی
 لکھاں شگن سوار تھ کر کے
 ہار ہمیلاں نال سجا کے
 وا جے گا جے بینڈ و جا کے

من وچ ایسی
 دلیوں شہر لاہور دا پیڈا گھٹ جاوے گا

پرہن ویکھو
 ساڈے سبھ دے ہند یا سندا یا
 روٹ پر مٹوں لانجھ لانجھ
 مؤڑھ ڈر پور بس نوں کدھر لے کے تڑپے

دلیوں شہر لاہور تاں سدھا
 کارگل تاں وچ نہیں آؤندا

بھٹکدیاں مر جاوَن نہ ایہ
 بچپن توں جو نکھرے ہانی
 ملینے چلو ملائے جیکوں
 ستلج نال بیاس دا پانی
 اوہناں نوں سمجھائیے جیہڑے
 بنے غلام فقیراں دے
 ساڈی پاٹ گئی پھلکاری
 ہتھاں وِچ ٹوٹے لیراں دے

کدے محمد نال رام دا
 رولا نہیں سی سُنیا
 شال لعل دے متھے تکیا
 میں چن تارا کھنیا
 جیہڑے پھلاں دے وِجارے
 اَج بن گئے تیغاں تیرا دے
 ساڈی پاٹ گئی پھلکاری.....

دھرم کدے وی ایہ نہ آکھے
 ورثے اُپر تیر چلاؤ
 انھے بولے ہوکے ایویں
 جو منھ آوے بولی جاؤ
 سہج متے نال بہہ کے پڑھیو
 اُچرے بول فقیراں دے
 ساڈی پاٹ گئی پھلکاری.....

موتے دے پھلاں والے دُدھ چٹے ولسن نوں
 کولیاں دی ہستی اوکھا سانجھنا ہے ایس نوں
 کسے نوں کیہ دوش اتھے آپ ہی تاں ہی ایس
 لکھ دی سیں ہندی، ہُن ککھ دی نہ رہی ایس

مینوں کدے راتیں، جدوں آوَن یاداں تیریاں
 رُڑھی جان ہڑھ اگے مٹی دیاں ڈھیریاں
 ایہی دھنواد، ساڈے ساہاں وِچ رہی ایس
 لکھ دی سیں ہندی، ہُن ککھ دی نہ رہی ایس

توڑ کے محبتاں نوں

توڑ کے محبتاں نوں جدوں دی توں گئی ایس
 لکھ دی سیں ہندی، ہُن ککھ دی نہ رہی ایس

دیکھی توں گھماں کے پچھے سمیں بے لحاظ نوں
 سنی فیر کئی بہہ کے، آپنی آواز نوں
 آپے جان لوں گی توں غلط جاں صحیح ایس
 لکھ دی سیں ہندی، ہُن ککھ دی نہ رہی ایس

ہاسیاں بچ رہی پہلاں والی ٹنکار نہیں
 تلتی تے لدے سیانے کدے بھار نہیں
 دس موم پتے، کیوں اگ نال کھھی ایس
 لکھ دی سیں ہندی، ہُن ککھ دی نہ رہی ایس

زرا پُرا ایہ وی نہیں کہ تہیوں سانوں چھڈیا
 اَساں وی چروکنا ہے دل وچوں کڈھیا
 مکھن دا پیڑا کدے اگ تے نہیں دھر یدا
 نہھنا نہ ہووے تاں، ہُنگارا وی نہیں بھر یدا

جان والیا وے، کدے ایسراں نہیں کر یدا
 نہھنا نہ ہووے تاں، ہُنگارا وی نہیں بھر یدا

جان والیاں وے

جان والیا وے، کدے ایسراں نہیں کر یدا
 نہھنا نہ ہووے تاں، ہُنگارا وی نہیں بھر یدا

چُپ دے سمندراں دا ہندا کتے تھلا نہیں
 دل دی سناؤن والا، ہندا کدے کلا نہیں
 چھڈ کے پیاریاں نوں، کھصیاں نہیں کر یدا
 نہھنا نہ ہووے تاں، ہُنگارا وی نہیں بھر یدا

ون ہریا ولے نوں، چھڈ توڑ یاریاں
 اوہناں کول بیٹھیں، جہاں ہتھ سدا آریاں
 ایہو جیسے لوکاں دا وساہ نہیں کر یدا
 نہھنا نہ ہووے تاں، ہُنگارا وی نہیں بھر یدا

جین جوگیو! اینا چیتا رکھ لینا
 کمزوراں دا تئیں ہمیشاں کچھ لینا
 تکلڑے نال کھلووے اوہ بلوان نہیں
 خُون دان توں وَڈّا کوئی دان نہیں

پی کے پانی چویں دھرت ہریالی ہے
 پانی پاؤندا پھر دا چینکُو مالی ہے
 کسے دی جان بچاؤنوں، وَدھ سمنان نہیں
 خُون دان توں وَڈّا کوئی دان نہیں

خُون دان توں وَڈّا کوئی دان نہیں

خُون دان توں وَڈّا کوئی دان نہیں
 جو وی اس توں ڈر دے، اوہ انسان نہیں

دین دکھی دی سنکٹ ویلے مدد کرو
 لوڑ وند توں خُون دیو تے جان بھرو
 خُون دین دا ہندا کوئی نقصان نہیں
 خُون دان توں وَڈّا کوئی دان نہیں

پیسے نال ناں بنھو ساریاں چیزاں توں
 خُون دان دا چُکھو مُل مریضاں توں
 جس دے دل وچ درد نہیں دھوان نہیں
 خُون دان توں وَڈّا کوئی دان نہیں

پچھیا جلا د کولوں ہنجھو کاہنوں کیردا؟
 جابرا توں مالا کاہنوں چٹھے پاسے پھیردا
 شیراں گھر جم دے ہمیشاں بانکے شیر نی
 دس کبھڑی رات چبھدی ہووے نہ سویر نی

تغ دی بہادری تے دادی دیاں لوریاں
 مایاں نے جوڑیاں بنا کے گھروں تو ریاں
 ظالماں دے اگے سدا اڑدے دلیر نی
 دس کبھڑی رات چبھدی ہووے نہ سویر نی

کندھے سر ہند دے

کندھے سر ہند دے اتھرؤ نہ کیر نی
 دس کبھڑی رات چبھدی ہووے نہ سویر نی

پئے اتھاس دے توں پھول پڑھ وکھ نی
 سدا فربانی لکھی تو ماں والے لیکھ نی
 چڑھیا آکاشیں رہندا سدا نہ ہنھیر نی
 دس کبھڑی رات چبھدی ہووے نہ سویر نی

کہا فرزندناں دسمیش دے دلاریاں
 جھلنا نہیں آساں کدے ینھہاں چ کھلاریاں
 قلعه ہنکار والا کرنا اے ڈھیر نی
 دس کبھڑی رات چبھدی ہووے نہ سویر نی

بردھ دوائی خنوں کدے نہ مُتھاج ہووے
 کر تئی کساناں سر خوشیاں دا تاج ہووے
 دھیاں بھیناں ویراں دیاں اکھاں وِج لاج ہووے
 چہاں دیاں خوشیاں نوں کالے ناگاں ڈنگیا

لڈیاں ہمیشاں رہن پھلاں دیاں ڈالیاں
 گبھرؤ جواناں دیاں چہریاں تے لالیاں
 کھیتاں وِج فصلاں تے جان ہریالیاں
 اَنگ اَنگ جاوے ساڈا چاواں وِج رنگیا

جھل اُچے امبریں توں جھل اوئے ترنگیا
 اسیں تیئوں خُون دِتا جدوں وی توں منگیا

جھل اوئے ترنگیا

جھل اُچے امبریں توں جھل اوئے ترنگیا
 اسیں تیئوں خُون دِتا جدوں وی توں منگیا

لالی، ہریالی، چٹا کیسری جو رنگ اوئے
 چکر اشوک والا دلاں دی ترنگ اوئے
 سائون توں سکھایا ہے آزادیاں دا ڈھنگ اوئے
 ویریاں نے بھادیں سائوں سولی اُتے ٹنگیا

رَجیاں سماں کر لسیاں کنگالاں نوں
 اکھراں دادان دے توں پیروں ننگے بالانوں
 توں ہی حل کرنا ایں، اوہناں دے سوالاں نوں
 جیہڑے بے زباناں نے کدے نہیں کجھ منگیا

سلام

(رائے حسن نواز خان صاحب دے ناں)

راوی پاروں آیا ایس ویر پیاریا
 تینوں کراں سلام
 وطن میرے دیاں شاماں سویریاں
 دھپاں چھاواں تیرے نام
 اکو مٹی پتھ گھمیا ریاں
 پائے اکو آوے
 دس اوہ منجا کتھے ڈاہئے
 جس دے بس دو پاوے
 مالک آکھے تے ہس پئے
 رو پیئے جے چا ہوے
 رت دے کا سے بھر بھر پئے
 راجیاں نے چھلکائے جام

میاں میرا داس کھڑھا کیوں؟
 ہر مندردے بو ہے

پٹے

پھیل کھروے مرجھا گئے نے
 ساڈیاں پیاریاں تے
 دن کہو جے آ گئے نے

لاواں جھالر پکھیاں نوں
 چن ماہی آپ تاں گیا
 رونا دے گیا اکھیاں نوں

دیکھ دھپاں وی اڈاسیاں نے
 بدلی نوں ہوا لے گئی
 روحاں آجے وی پیاسیاں نے

ٹٹی تار سر نکلیاں دی
 دلاں بچ تریڈ پا گئی
 پٹھی سکھیا فر نکلیاں دی

رکھ پچھدے نے چھاواں نوں
 دھرتی بے گانڑی تے
 پُت بھلے تاں نہیں ماواں نوں

آکھ آزادی کر بربادی
 وقت اولڑے قہر کمایا
 بن بیٹھا ہتھیار کسے ہتھ
 ہمسایہ جے ماں پو جایا
 میتھوں دؤ رہیں نہ ہن توں
 میں تیری مٹی دا جایا
 پاگل پن وچ ہن نہ رو لئیے
 ناک، رام رحیم دا نام

توں آیا ایس تاں مہک گیا اے
 سٹا ویڑا تم من میرا
 بھرا بھرا، خوشبو خوشبو
 ہو چلیا اے روح دا ڈیرا
 چائن چائن سبھے راہاں
 سبناں تیرے باجھ ہنھیرا
 ملدے رہئے، دل دی کہئے
 ہووے نہ زندگی اُپر ام
 وطن میرے دیاں شاماں سویراں
 دھپاں چھاواں تیرے نام

آپے پڑھ پڑھ حکم سناؤ مندے
 شاہ دَو لے دے پو ہے
 بول نی آج توں بول اُداسئے
 دیش پنجاب دے رُو حے
 چُپ رہنا مرداں نوں مہنا
 دُوب جانا چھیاں الزام
 رب دے بندے رب دے گھر کیوں
 ایثور اللہ کرن غلام

پیریں جھانجریا دے ویڑے
 نچد اسدا ڈالکھا
 حاکم توں نا رہے آج تک
 پُت سؤ رما ڈلھا
 نہ ڈھا ہیو، نہ ڈھہن دیوئی
 سانجھا چوکا چلھا
 اتھرا گھوڑا قابو رکھیو
 گھٹ کے پھڑ یوسدا لگام
 ایسے نے ہی کیتا آج تک
 ساڈا اٹھا ڈاجین حرام

وِجِ وِجِ ٹالھیاں

وِجِ وِجِ ٹالھیاں تے چارے بنھے پیریاں
ٹٹ گئیاں پنگھا رانوں تیریاں تے میریاں

تاریاں دی چھاویں بہہ کے چن چن کہندی سی
رات دے رائے توں ساہاں وِجِ رہندی سی
اڈ گئیں کتھے؟ جدوں چڑھیاں ہنھیریاں
ٹٹ گئیاں پنگھا رانوں تیریاں تے میریاں

اکھیاں اڈاسیاں نہ سون کدے رات توں
بھریں نہ ہزگارانی توں میری پائی بات توں
کندھاں توں سناواں دس کوں گلاں تیریاں
ٹٹ گئیاں پنگھا رانوں تیریاں تے میریاں

راوی پاروں آیا ایں ویر پیاریا
تینوں کراں سلام
وطن میرے دیاں شاماں سویریاں
دھپاں چھاواں تیرے نام

یتن کرازاگا

یتن کرازاگا

وقت سماوے آؤندے جاندے ساہاں اندر

ایہ نہ سبق سناویں مینوں

مرکھپ جاواں راہاں اندر

ریگستان ج لگیانہ دیاں

جھیلاں پر بتندیاں نالے

میراتاں وشواس اٹل ہے

سبھ کچھ لگیادھرتیاں اندر

چن تے تارے سورج میل کے

امبریں کھیڈن لگن مچائیاں

رتجھاں دی سترنگی جھولے

نیل بلوری امبراں اندر

اُدے پرنڈیاں تے حق کیہ جتا لیا
عمر اے رونا آپے جھولی وچ پا لیا
رب اگے کتیاں میں منتاں تھیریاں
ٹٹ گتیاں پنگھارنوں تیریاں تے میریاں

یاداں دے سمندراں ج ڈورے تیری اکھ دے
موئی مٹی ایہی تاں چوندی سدا رکھ دے
سجناں بغیر بندے مٹی دیاں ڈھیریاں
ٹٹ گتیاں پنگھارنوں تیریاں تے میریاں

غزلاں

☆

توڑیں دل دی تار بیلیا
ایداں تاں نہ مار بیلیا

تیرا نام رزستہ آوے
دو ساہاں وچکار بیلیا

تیری اکھ دا اتھرؤ میرے
دل دے اُتے بھار بیلیا

اس ٹہنی تے بہندی کیوں نہ
ہُن کونجا دی ڈار بیلیا

اینا وی کیہ چیتا ماڑا
بھلیوں قول قرار بیلیا

کال کلؤٹی راتوں ڈر کے
کیوں بہہ جائے چپ چھپتے
یتن کرائے ایہ نہ بہہ جے
بڈ ماس دے پنتلیاں اندر

توں وی گھر دی کھڑکی کھولیں
میں دی توڑوں در دیواراں
مک جاوے نہ ساخھی دھڑکن
خودو نچے بنواساں اندر

ندیے دس توں کیوں ڈردی ایں
جو ساگردا اسگاہ پینڈا
فکراں اندر جیوں ڈبئی ایں
زندگی دھڑکے لہراں اندر

سُن جا میری بات محرما
کھا نہ جاوے رات محرما

رات انھیری امبر جینکو
تاریاں بھری پرات محرما

تیرے مگروں پتھر ہوئے
میرے دی جذبات محرما

تیرے ناں دے حرف لکھدیاں
مگی قلم دوات محرما

پیلے پتر سانجھاں کتھے
موسم دی سوغات محرما

کن من اکھاں وہن زرتتر
توں آکھیں برسات محرما

کلم کئی بھجی چھلی
میں تے میری ذات محرما

جھکی وانگوں کڑک ڈراوے
چاندی رنگی تار بیلیا

دور دبیچ پر دیس گواچا
میرا کرشن مرار بیلیا

پنا وکیلوں ہون فیصلے
دل دا ایہ دربار بیلیا

☆

ایہ کنڈیالی تار دوستو
لنگھے دل چوں پار دوستو

سورج دھرتی امبر تارے
ایہ میرا پر یوار دوستو

شبدان دی رکھوالی خاطر
قلم میرا ہتھیار دوستو

جابر اگے نابر کیونکہ
میں تاں خود سردار دوستو

لکھتاں وچ جیوناں چاہاں
جو میرا کردار دوستو

ککڑ پتے جھاڑ لئے نے
آؤندی فیر بہار دوستو

☆

جاگو میٹی دے وچ کیہ کیہ کہہ گئے آں
کندھ اوہلے پردیس بنا کے بہہ گئے آں

چار دیواری کر کے کرچاں گڈ لئیاں
گھر دے اندر قیدی بن کے رہ گئے آں

جیہاں دی جنگ لے کے آئی کتھوں تیک
اک دؤجے دی نظروں تھلے لہہ گئے آں

ماں دی ہک تے غیر لکیراں مار گیا
دھرتی پتر ایس ظلم نوں سہہ گئے آں

لالی تے ہریالی بھسم کرا بیٹھے
مان ہوادے، بانساں وانگوں کھہہ گئے آں

شبدان دا سنسار، حقیقت سمجھ لیا
گلاں کر کر گلاں جوگے رہ گئے آں

آپنے نال لڑائی لڑنی کھیڈ نہیں
ہر واری ہی آپنے ہتھوں ڈھہہ گئے آں

زندگی کس دوش بدلے دے گئی ایسی سزا
پہلاں وانے ٹاہن توڑے پھر جڑاں توں پٹیا

میری ماں بھلدی نہیں ادھی صدی پہلاں دی بات
اک چھٹا پونے بدھی روٹی گُتتا لے گیا

کسر توں چھڈی نہ کوئی اگ لاکے اے ہوا
فیر وی توں دیکھ کداں جھوڈا جنگل ہرا

سر دی چٹی لاش پتر دی تے پا اگے توری
ایس توں ودھ کے بھلا ہووے گی کیہڑی کر بلا

جس نوں توں آکھیں آزادی لہے لے کدھر گئی
اوہ تاں سی اک خواب راتیں آیا آکے تڑ گیا

رنگ بدلے، پر کسے نہ ڈھنگ بدلے نہ ودھان
گرسیاں تے کالا دھن چہرا بدل کے بہہ گیا

بندیاں تے روک سرحد تار کنڈیالی کھڑھی
کون ڈک سکدے بھلا دس ہنویاں دا قافلہ

خوشبوئی دا میں ونجارا
دل اُتے نہیں بھار دوستو

اُس نوں جت مزا نہ دیوے
جس نہ کھا دھی ہار دوستو

گل دھرتی نوں آؤ لینے
دو باباں وچکار دوستو

گواچا پھر رہا دسو میرا گھر بار کتھے ہے؟
میں جس توں نکھر یا اوہ پھریاں دی ڈار کتھے ہے؟

میں گورھی نیند وچوں جا گیا مینوں وکھاوتاں
میں جیہڑا سُنیاں وچ سا جیا سنسار کتھے ہے؟

میں نانک دار بابی ہاں، بھراؤ میں پنجابی ہاں
لیاؤ جوڑ کے دیواں اوہ ٹی تار کتھے ہے؟

تسیں جس تے چڑھاؤ تاسی تے اُس نے مسکراؤ تاسی
مسیجا لبھدا پھر دے بھلا اوہ دار کتھے ہے؟

ایہ میرا ساز ہے، آواز ہے، پرواز وی دیکھو
تے پھر دسو کہ اس توں ودھ خرا تھیار کتھے ہے؟

میں موئے پتراں نوں گندیوں خنخوار نہ بن جاں
لیاؤ پاڑ دیواں اُج دا اخبار کتھے ہے؟

میں کدھر جا رہاں دیکھو میرا اگلا پراء کتھے
بھٹکدی روح دا اس یگ پج اعتبار کتھے ہے؟

وگدا دریا اوس کنڈھے سارے کھنڈر یاد نے
بچنے وچ جو اُسارے کاغذی گھر یاد نے

اک دریا پار کر کے دوسرے کنڈھے کھلو
پرتدے یاراں دیاں اکھاں تے اتھر یاد نے

چرخوی تے رات دن بیشک اساڈا بیتیا
نلے نلے چاء کوارے حالے تیکر یاد نے

پہلے خط توں بعد بھاویں توں کدے لکھیا نہیں
اوہ پُرانے جگدے بھدے سارے اکھر یاد نے

دوستاں دے قیمتی تحفے میں کدے اں بھل جاں
تے مینے مینے تہمتاں سارے ہی نشتر یاد نے

شہر دے جنگال نے روحاں نوں بھاویں کھالیا
چھولیاں دے کھیت نوں چگدے کبوتر یاد نے

ڈیرا بابا ناکوں کوٹھے تے چڑھکت دسن جو
جسم نالوں کتر کے سٹے گئے پر یاد نے

روکو وگنوں اس دھرتی توں تلخ ہواواں نوں
بھل نہ جاوے جاچ وگن دی پیچ دریاواں نوں

ورھدی اگ دا موسم، امبریں پون پرندے دی
کھمباں وچ لکا بیٹھے نے، اتھرے چاواں نوں

پیدی دھرتی سوانت بوند نوں ترس رہی چر توں
کٹھوں موڑ لیاواں میں گھن گھور گھٹاواں نوں

وسن کیرنے، اتھرؤ ساڈے پنڈ مہمان بنے
چھانگ لیا موسم نے سر توں ٹھنڈیاں چھاواں نوں

شہر دیاں سڑکاں تے تڑدا تڑدا بھر چلیاں
جد توں چھڈیا پگڈنڈیاں تے کچیاں راہواں نوں

شہر سمندر دے وچ خارا پانی بہت کھڑا
چولی خاطر جانا پیندے پنڈاں تھاواں نوں

آپنی مٹی نالوں ٹٹ کے دھوڑ چ بھٹک رہاں
کسراں دوش دیاں میں ہن کمجنت ہواواں نوں

اکھاں وچوں نیندراں تے خواب رُس گئے نے
من دے بچے چوں گلاب رُس گئے نے

کتھے گئیاں رونقاں نہ میتھوں پچھو بند یو
جاندے نہیں میرے تاں جناب رُس گئے نے

پنڈ والے پچھدے نے فیر کدوں آویں گا
شہر وچ رہندیاں جواب رُس گئے نے

پچھمی سنگیت تے تبڑیاں توں سہم کے
تومسی والی تار تے رباب رُس گئے نے

ونجھلی نوں پچھ خاں بھراوا میاں رانجھیا
کیہڑی گلوں جہلم چناب رُس گئے نے

[شری لعل کرشن اڈوانی دے ناں، جس نے آپنی جنم بھومی ہندھ (پاکستان) جا کے روح
توں پردا اتارویاں سچ بولن دی ہمت کر کے آپنے بھارت دیش سچ قیمت تاری]

ساری عمر رہا جو گھڑدا مسجد دی تھاں مندر
ڈبیا ویکھو کتھے آکے، موہ دے پیالے اندر

دھرم وی ٹھیک، کتاباں، چودھر پردا داری
حسن توں کاہدا پردا، ایس کچہری اندر

لاٹھی عینک تے لنگوٹی، لاه دے لاه دے آکھن
اُچی اُچی کؤک رہے نے باپو جی دے بندر

حالے تاں اک اکھوں پہلا ہنچھ کریا اے میرا
پکاں چچھے شوک رہا اے، ڈاڈھا تلخ سمندر

آج معصوم چہا دل میرا، لگدا پھر دے دیکھو
دھڑکن دا الزام اُویے، من دے سچے مندر

لاہ دے روح توں بھار ویرنا، ایداں تاں نہ مار ویرنا
تیری دھڑکن اتھے دھڑکے، توں راوی توں پار ویرنا

توں تے میں اک ماں دے جائے، تیجا کرے خوار ویرنا
ہتھاں وچ ہتھیار پھراوے، ایہ کدّاں دا یار ویرنا

اک دوجے دی چھاں توں ڈرکے، ڈگے منھ دے بھار ویرنا
دل توں دل نوں سرک سلیٹی، روکے کیوں سرکار ویرنا

ہاشم دی دھرتی دا جایا، حافظ برخوردار ویرنا
بلھے شاہ دا وارث ہاں میں، قادر میرا یار ویرنا

چیلو دی سد بن چلی اے، دُتے دی ونگار ویرنا
میرا تاں سلطان ہے باہو، دل تے رہے سوار ویرنا

میں دامن دی گوتا وچلی، حاکم نوں پھٹکار ویرنا
آکھ دمور اکھیں ڈٹھا، رکھ نہ روح تے بھار ویرنا

☆

جبرِ ظلم دی جد دی نہیری چڑھدی اے
سدا حکومت 'تارو سنگھ' ☆ نوں پھڑدی اے

امبرسر دے پوہلے پنڈ جاں ہور کتے
فوج مغلیاں کندھا کوٹھے چڑھدی اے

جام شہادت والا منھ نوں لگدا تاں
ماں دی سکھیا سؤرمیاں نوں گھڑدی اے

'ہر دے بھگتاں' وچ وی بہت 'زرنجئے'
پاپ دی گڈی تاں ہی اُچی چڑھدی اے

(☆) وشو دے شہیدیاں سبندھی اتہاس وچ سکھ شہادتیاں دا رُتبا براؤ کھرا ہے۔ گوروارجن دیو جی تو
لے کے۔ اسے لڑی وچ بھائی تارو سنگھ چیتے آؤندا ہے۔ امرتسر دے پنڈ پوہلے دا جمیا جایا۔ ورثا
سنکھپ، شہادت داسبق آہنی ماں توں لے کے مغل حکومت دی اکھ چ رڑک بنیا۔ جنڈیالا گوردے
اک مخبر بھگت زرنجئے نے اُس نوں ذکر یا خان کول پھڑوادتا۔ رمی نال کھو پڑی اتارن والی سزاوی
ایسے نے سفارش کیتی سی۔ آج ہر بھگت زرنجئے نے ذکر یا خان داسر ناواں لھنا محال ہے پر بھائی تارو
سنگھ آج وی ساڈے چیتیاں وچ جیوندا ہے۔ جے ہُن ساڈی احسان فراموشی توں بچ گیاں
تاں.....)

جنگل، جوگی، برخ برؤٹے، ٹاہنیاں کولوں پُکھو
بلدی اگ نوں وکھ وکھ کے، کیہ کجھ ٹُمدے اندر

باز گواچا امبر گاہندا، تھکیا تھکیا پُکھے
دھرتی والیو دسو، کتھے؟ برخ میرے تے کندر

صفیاں اُتے کوڑ پروسن، دانشور اخباراں
کھنڈ دیاں پڑیاں وچ زہراں، سٹ نہ آپنے اندر

’خان ذکریا‘ ساڈے اندروں مردا نہیں
اوسے سنگ ’گربانی‘ آج تک لڑدی اے

رمی نال اتارن آج دی کھوپڑیاں
ظالم دے گھر روز کڑاہی چڑھدی اے

بھلیا ورقا، جتھے نام شہیداں دا
سنگت ایویں دوش کسے سر مڑھدی اے

برسی آؤندی آکے سدھی لنگھ جاندی
سدھی بس جیوں ہووے چنڈی گڑھ دی اے